

ZSIDÓ POLITIKAI ÉS KULTURÁLIS FOLYÓIRAT 650 Ft
2015. december / XXVII. évfolyam 10. szám

SZOMBAT

Bernard-Henry Lévy: A késelős intifádáról
Kőszeghy Péter Gáli József életművéről
Mika Klára: Németország és a bevándorlás
Berkovits György regényrészlete

VERSENYTÁRSÁK

Interjú Heisler Andrással és Köves Slomóval

NÉPSZABADSÁG
top
KIADVÁNYOK

100

LEGJOBB MAGYAR

BOR

2015

1690 Ft

KÉSZÜLJÖN AZ ÚJ BOROKRA!

Ismerje meg a legjobb hazai minőségi
borokat és alkotóikat!

Keresse a hírlapárusoknál!

Rendelje meg kedvezményes, 1290 Ft-os áron
a www.lapcentrum.hu oldalon!

TARTALOM

4 | BŰNCSELEKMÉNY

Bernard-Henri Lévy:
A „késelős intifáda”
csömörig ismételt szólamai

6 | BOSSZUÁLLÓK

Gadó János:
Kik gyilkoltak Párizsban,
és miért?

8 | MULTIKULTI

Mika Klára:
Németország
és a modern kori
bevándorlás

11 | IDENTITÁSVÁLSÁG

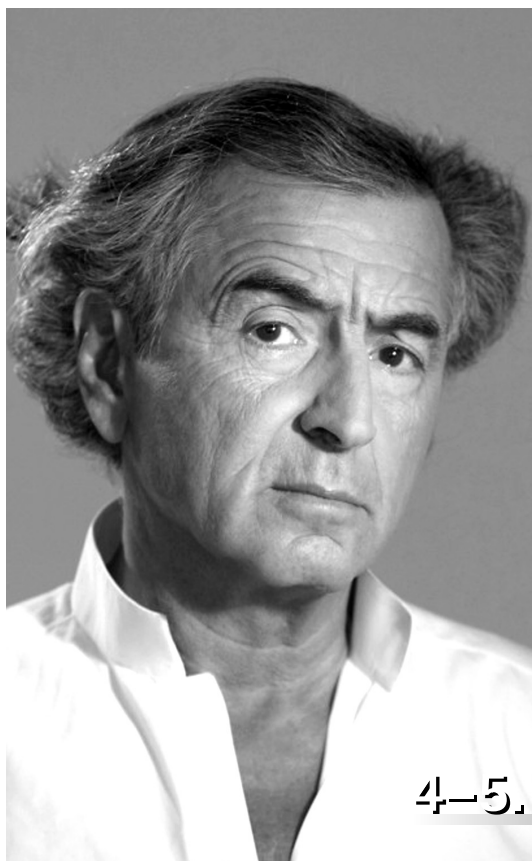
„A zsidó felekezetek
között a Mazsihisz
a legdemokratikusabban
irányított szervezet”
Interjú Heisler Andrással,
a Mazsihisz elnökével

14 | FELVÉRTÉZETT

„2015-ös költségvetésünk
egymilliárd forint körül van”
Interjú Köves Slomóval,
az EMIH vezető rabbijával

18 | DÉLIBÁB

„Jobb lett volna, ha Magyarország
nem ugrik ki”
Borhi László történésszel
Várnai Pál beszélget

22 | SZABADSÁGHEGY

Kőszeghy Péter:
Szűnyogok
és nemeskőcsagok
– Gáli József író, költő,
drámaíró

27 | KÖZÉPPONT

13+2
IV. Zsidó Filmfesztivál

29 | BÖRTÖNCELLA

Berkovits György:
Kkó, a fényképész

32 | ZSIDOLIMPIA

„A kormány 2,1 milliárd
forint hozzájárulást nyújt”
Interjú Jusztin Ádámmal

33 | ÉLETMENTÉS

A korrupció áldásai
Szilágyi Júlia: *Álmatlan*
könyv

4–5. A „KÉSELŐS
INTIFÁDA”

Szerkesztőbizottság:Deák Gábor
Hoffman Iván
Itamár József-Keszthelyi
Kovács András
Seres László
Tatár György
Turán Tamás**Szerkesztőség:**Szántó T. Gábor főszerkesztő
Gadó János szerkesztő
Muraközi Zsóka szerkesztőségi titkár
Magó Katinka pénzügyek**Állandó külső munkatársak:**Uri Asaf, Csáki Márton, Krausz Viktória,
Mika Klára, Németh Ványi Klára,
Pályi Márk, Schranz Rebecka,
Seres Attila, Szarka Zsuzsanna
Vári György, Várnai Pál**A megjelenést támogatja:**Amerikai Joint Magyarországi
Magyarországi Zsidó Örökség
Közalapítvány
Nemzeti Kulturális AlapprogramA héber és jiddis szavak átírása
a szerzők felfogását tükrözi
Terjeszti a Lapker Rt.Címlap: Kurdi István montázs
Káldori Dániel és Bolla Zsuzsanna (evan-
gelikus.hu) fotójának felhasználásávalA kéziratok szerkesztése lezárult:
2015. november 19-énSzerkesztőség és kiadóhivatal:
Bálint Ház
1065 Budapest, Révay u. 16.
234-es és 235-ös szoba
Telefon/fax: (36-1) 311-6665Lapunk e-mail címe:
info@szombat.org
Címünk az interneten:
http://www.szombat.orgEgyéves előfizetői díj: 5950 Ft
Előfizethető a kiadóhivatalban,
illetve postautalványon
az OTP 11709002-20066703
„Szombat” számú alszámlán
Lapengedély száma:
III/Kul/174/1989.
HU ISSN 0865-3844Felelős kiadó:
Kirschner Péter, a Mazsike elnöke

Nyomdai előállítás: Pannonia Nyomda Kft.

Bernard-Henri Lévy

A „KÉSELŐS
INTIFÁDA”

csömörig ismételt szólamai

Fárasztó már „magányos farkasokról” hallani azon maroknyi – holnap azonban talán már többtucatnyi vagy több száz – elkövetővel kapcsolatban, akik zsidókat gyilkolnak meg, miközben „ismerősök” ezrei „kedvelik” és tweetelők tízezrei „követik” őket, s olyan weboldalak egész hálózatahoz kapcsolódnak, amelyek – legalábbis részben – szervezői a véres táncnak.

A Middle East Media Research Institute által közzétett prédikációk fényében ugyanilyen fárasztó az a refrén is, miszerint a vezetők „elvesztették befolyásukat a palesztin fiatalok fölött”. A gázai prédikátorok egyenesen a kamerába nézve, törrel a kézben hívják fel követőiket, hogy menjenek az utcákra, és nyomorítsanak meg annyi zsidót, amennyit csak tudnak, okozzanak annyi fájdalmat, amennyit csak tudnak, és ontsanak ki annyi vért, amennyit csak tudnak. Kétszeresen fárasztó azonban ezt az érvet Mahmúd Abbász szájából hallani, aki néhány héttel ezelőtt, a tragikus események kezdé-

tén „hősies” tettnek nevezte a Henkin házaspár meggyilkolását gyermekeik szeme láttára, majd felháborodását fejezte ki a fölött, hogy a zsidók „mocskos lábai megfertőzik” az Al-Aksza mecsetet, s kijelentette, hogy a Jeruzsálemért életüket adó „mártírok vérének minden cseppje tiszta”.

Emellett nemcsak fárasztó és túrhetetlen, de irreleváns is a „politikai és társadalmi elkeseredettség” elhasznált frázisa, melyet a bűncselekmények magyarázataként (vagy felmentéseként) használnak. Mindaz ugyanis, amit ezekről az új terroristákról tudunk – a motívumaik, a családtagjaik büszkesége, mellyel bű-

Minden Olvasónknak kellemes Hanukát kívánunk!

חנוכה שמח!

nüket post mortem mártíromsággá, gyátlázatos tettüket pedig áldozathozattallá változtatják – sajnos sokkal inkább a robotszerű, tegnap még csak Kasmírban feltűnő, ma azonban már Szíriában vagy Irakban járó dzsihadistákkal rokon.

Nagyon kétséges továbbá, hogy az „intifáda” egyáltalán megfelelő szó-e a globális dzsihád legújabb megjelenési formájára emlékeztető tettekre – melynek Izrael csupán az egyik célállomása.

Kétséges az is, hogy a megszállásról, gyarmatosításról és a Netanjahu-féle meg nem alkuvásról szóló tudományos értekezések megmagyaráznak-e bármit is abból az erőszakhullámból, melynek kedvenc célpontjai a pajeszos zsidók – azok tehát, akik a legnyilvánvalóbban zsidók, akiket a gyilkosaik vélhetően tipikus zsidónak tartanak – és akik éppenséggel gyakran hadilábon állnak a zsidó állammal, ha ugyan nem határolódnak el tőle nyíltan.

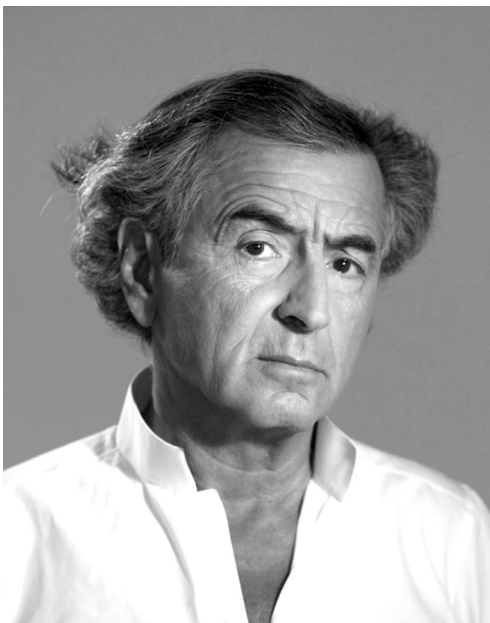
Kétséges, hogy maga az állam kérdése, a kétállamiság, s így a területek tárgyalásos úton történő felosztása – mely a két oldal mérsékelt képviselői szerint az egyetlen megvitátásra érdemes kérdés – áll-e bármilyen kapcsolatban azzal a tűzvészsel, melyben a politika a fanatizmusnak és az elszabadult összeesküvés-elméleteknek engedett utat, s amelyben olyan homályos híresztelések alapján, miszerint az iszlám harmadik legszentebb helyét titokban el akarják venni a muszlimoktól, egyesek találmányra megkéselik a mellettük elhaladókat.

Más szavakkal, kétséges tehát, hogy a palesztin ügyet segíti-e bármilyen módon a szélsőséges fordulat, miközben a mérleg másik oldalán egyértelműen mindent elveszíthetnek vele. A mozgalom józan vezetői lesznek azok, akiket a hullám elsöpör, s a kompromisszum utolsó képviselői – az izraeli béketábor maradékával együtt – fogják megfizetni az árát a rafahi és Khan Yunis-i imámok elvadult ítéletalkotásáért.

Hasonlóan tűrhetetlen és irreleváns az erőszak „ördögi körére” vagy „spiráljára” történő hivatkozás is, amely – a kamikaze

terroristákat és áldozataikat közös nevezőre hozva – csak ködösít és további akciókra való bujtogatással ér fel.

Ugyanebből az okból elfogadhatatlannak az „önmérsékletre” történő szónoki felhívások, valamint az „indulatok csillapítására” felszólító álszent kérések,

Bernard-Henri Lévy

amelyek – az „erőszakspirál” érvéhez hasonlóan – megfordítva az ok-okozati összefüggést úgy tesznek, mintha az ön-maga védelmére kelő katona, rendőr vagy civil ugyanolyan gonoszított hajtana végre, mint az, aki a tőle telhető legnagyobb pusztítás érdekében vállalja a halált.

Nagyon furcsa a lagymatagság, mellyel az ártatlan emberek megkéselését és a buszmegállókban várakozók letarolását ítélik el – ám úgy hiszem, kevésbé lenne félszívű a kiállítás, ha ugyanezekre a cselekedetekre Washington, Párizs vagy London utcáin kerülne sor.¹

Azonban több mint furcsa – felkavaró – a hangnembeli különbség a mostani gyilkosságok felemás elítélése, valamint azon egyhangú és egyértelmű elítélés, sőt nemzetközi szinten megnyilvánuló érzelmek és szolidaritás között, amely a 2013. május 22-én Londonban elkövetett halálos bárdtámadás nyomán jutott

kifejezésre. Holott az utóbbi forgatókönyve nem sokban különbözött attól, amelyek a napokban Jeruzsálem és Tel-Aviv utcáin láthatunk.

Ismét csak tűrhetetlen, hogy a legtöbb médium az elkövetők családjaihoz képest csupán töredéknyi figyelmet szentelt a gyászoló izraeli családoknak.

S végül tűrhetetlen az a kisebbségta legendárium, amely a késelőket övezi, miszerint a kés a „szegények fegyvere”. Valóban az lenne? Olyan fegyver csupán, melyet az ember azért használ, mert csak ehhez fér hozzá? Amikor ezeket a pengéket látom, azok is felrémlenek előttem, amelyekkel kivégezték Daniel Pearl, lefejezték Hervé Gourdel, James Foley-t és David Hainest;² arra gondolok, hogy az Iszlám Állam videói egyértelműen követőkre találtak; és hogy a barbarizmus egy olyan formájának beköszönte előtt állunk, amelyet feltétlenül el kell utasítanunk ahhoz, hogy módszerei ne jelenhessenek meg máshol is. Úgy értem: mindenhol máshol.

Magyar változat (az eredeti francia nyelvű szöveg Steven B. Kennedy által készített angol fordítása alapján):

Kalcsics Ildikó

*

Bernard-Henri Lévy Franciaország egyik legnevesebb filozófusa, újságíró és nagy sikerű író. Az Új Filozófia mozgalom egyik megalapítója, vallási kérdések és nemzetközi ügyek tekintélyes gondolkodója, aki harcol a népi társadalmi tényének meghamisítása ellen. 2013-ban írt könyve, a Les Aventures de la vérité – Peinture et philosophie: un récit a filozófia és a festészet történelmi összefonódásait tárja fel. Új drámája, a Hotel Europe pedig – melynek bemutatója 2014. június 27-én Szarajevóban, illetve szeptember 9-én Párizsban került sor – az Európa mint projekt és eszme felé közelítő válság vészharangja.

JEGYZETEK

¹ Ez az írás még a párizsi merényletek előtt, október 21-én látott napvilágot. (A szerk.)

² Iszlámisták által lefejezett amerikai, illetve francia állampolgárok.

Gadó János

KIK GYILKOLTAK PÁRIZSBAN, ÉS MIÉRT?

A jól összehangolt november 13-ai párizsi terrortámadásoknak egyetlen direkt célja volt: minél több védtelen polgári személy lemészárlása.

A méészárlók – jelenlegi ismereteink szerint az Iszlám Állam jól képzett és hidegvérű fanatikusai – szempontjából a siker megkérdőjelezhetetlen. Hogy mit akartak? Elsősorban bosszút állni. Miért? Az őket ért sérelmekért. Ezek oly mérhetetlenül súlyosak, hogy feljogosítják őket minden civilizációs norma felrúgására. Ezek a normák az ő szemükben amúgy is megvetendők, értéktelenek, miként az egész nyugati társadalom, amely azokat kitermelte.

olyan sok van. Tőlünk lopták. Vagy ha nem éppen tőlünk, akkor a szüleinktől, akik olcsó bérért építették nekik a vasutakat és az autópályákat. Meg a nagyszüleinktől, akiket kizsákmányoltak és kifosztottak Algériában. Meg az őseinktől, akiket a keresztesek legyilkoltak Jeruzsálemben. Kifosztanak és elnyomnak bennünket, aztán még a prófétánkat is kigúnyolják. Hát majd nem fognak gúnyolódni. Majd vérbe fojtjuk a koncertjüket, ahol olyan erkölcstelen módon viselkednek.

Politikailag korrektek és ellenlábasaik

vitájában örök kérdés, hogy mik a gyökerei a nagyvárosi lakótelepek gettóiban vegetáló, iskolából hamar kimaradó, bandakultúrában szocializálódó, segélyből és drogdi-lerkedésből élő fiatalok beilleszkedési sikertelenségének és az ebből kisarjadó vad, iszlamizmusra fogékony ellenkultúrának. A többségi társadalom kirekesztő magatartása, mint a polkorrektek állítják, avagy (legalább részben) az iszlámban gyökerező sérelmi politika, mint az ellentábor hívei vélik?

A politikai korrektség a hagyományos baloldali radikalizmus kiterjesztésén alapul. Utóbbi szerint a szegénynek mindig igaza van a gazdaggal, az alul lévőknek a felül lévővel szemben, így valójában elnyomott és elnyomó viszonyáról kell beszélni. A társadalom kizsákmányolásra és könyörtelen osztályharcra épül, melynek során az utolsó, nagy, Armageddonhoz hasonlatos csatában a kizsákmányoltak és megszorítottak végső győzelmet

Párizsi merénylet

És hogy mik az ő sérelmeik? Elsősorban a sikertelenségük. Nem bírják nézni, hogy a franciák jól élnek, jól érzik magukat a bőrükben, szórakozni mennek, futballmeccsre, rock-koncertre, étterembe járnak.

A rohadékok. Tíz eurót költenek egy pohár borra, nekünk meg egész napra nem jut ennyi. Kifizetnek kétszáz eurót egy koncertjegyre, mi pedig ennyi segélyből élünk egy hónapig. Nekünk azért nincs pénzünk, mert nekik

aratnak kizsákmányolóik fölött, és ezzel elérkeznek az osztály nélküli társadalom öröklétig tartó földi paradicsomába.

(A fasizmus az örök küzdelemnek egy másik változatával rukkolt elő: eszerint a mindeddig elnyomott és sa nyargatott, ámde vezetésre és uralkodásra termett népek a nagy végső küzdelemben legyőzik az őket rabigában tartó alacsonyabb rendűeket /mindenekelőtt a zsidókat/ és a felsőbbrendű faj örök paradicsomát teremtik meg.)

Miután a felszabadítás marxista változata lekerült a napirendről, a felszabadítók korszerűsítették ideológiájukat és a munkásosztály helyett újabb, felszabadítandó alanyok után néztek. Így találtak rá a gyarmati (színes bőrű) népekre, a nőkre, a rokkantakra, a homoszexuálisokra. S valóban, ezekben az esetekben joggal léptek fel az elnyomás, a jogfosztottság, a megvetés és a kirekesztettség ellen. A józanabbak aztán, mint hajdan a szociáldemokraták, a kivívott eredmények – s még inkább a társadalom fogékonysága – láttán beszüntették a harcot és a reformokra koncentráltak. A radikálisok azonban, mint hajdan a kommunisták, a harcot az ellenség teljes megsemmisítéséig akarják vívni, így örökösen homofóbiát, iszlamofóbiát, kirekesztőket, rasszistákat, stb. orrontanak mindenütt. Az ő szemükben a többség és kisebbség konfliktusáról csakis az előbbiek tehetnek.

Az iszlamizmus azonban nem egyszerű okozat,

hanem sui generis jelenség: benne ugyanaz fogalmazódik meg nagyban, mint amit a párizsi banlieu-k fiataljai mondanak kicsinyben: az iszlám világ sikertelenségéről, elmaradottságáról, versenyképtelenségéről csakis a nyugat tehet, mindezért tehát a nyugatnak kell lakolnia. A „keresztesek” fenyegetnek és el akarnak pusztítani bennünket, úgymond, ott vannak Szíriában és Irakban és Afganisztánban, pusztítsuk hát őket, ahol és ahogyan csak lehet. A nyugati világ erkölcsi normái bennünket nem köteleznek, ezeket ők csak azért találták ki, hogy bennünket megbéklyózzanak.

Nyugat-Európa most ismerkedik azzal az irracionális gyűlölettel, amivel Izrael évtizedek óta egyedül küzd. A palesztinok sérelmi politikáját Nyugat-Európa eddig lelkesen támogatta. Minél véresebb gyilkosságokat hajtott végre a Hamasz és az Iszlám Dzsihád (amelyek most elítélik a párizsi öldöklést!), minél gátlástalanabban hirdették, hogy zsidókat akarnak ölni, annál megrovóbban emelte fel ujját Nyugat-Európa, mondván: mindennek a „megszállás” az oka. Nagy kérdés, hogy most vajon megérti-e a nyugati világ: a sérelmi politika elsősorban nem a sérelmekkel magyarázható, hanem a magát sértettnek érző egyén vagy közösség sérült önképén és ebből fakadó komplexusain. Aki sérelmi politikát űz, az sérelmeket keres, talál és kreál.

Ezt a beállítottságot nem lehet engedményekkel orvosolni. A sérelmek belül vannak, nem kívül.

A sérelmi politika

szellemét a magyar közönség az Orbán-kormány tevékenysége nyomán jól ismeri: a nyugat az adósunk, nem mi tartozunk nekik, hanem ők tartoznak nekünk. Köszönjük meg, hogy elfogadjuk a pénzüket, és ne merészeljenek képzetítő módon kioktatni bennünket demokráciából.

Ezt a sérelmi politikát nem a nyugat méltatlan magatartása okozza, hanem az ezt gyakorló magyar politikusok, illetve a rájuk szavazó közönség komplexusai.

A honi balliberális tábor jogos szenvedéllyel veti magát a magyar demokrácia védelmében vívott harcba. E harc közben azonban sokan nem veszik észre, hogy egy olyan ellenség jelent meg Európa kapujában, amihez képest az orbáni demokráciakorlátozás vidám operettnek tűnik. Magyarországon egy független szellemű újságíró az elbocsátás és a munkanélküliség fenyegethet, ám az iszlamista rendszerben a független újságírókra a *Charlie Hebdo* szerzőinek sorsa vár. Magyarországon a vallásra hivatkozva elrendelték a boltok vasárnapi zárva tartását, ám az iszlamista logika szerint a szent ünnep megsértőit minden további nélkül le lehet mészárolni.

Nemcsak az iszlamizmus elől menekülők érkeztek meg Európába, hanem velük egy időben – sőt, már előttük – az iszlamizmus is. A *Le Figaro* szerint az egyik merénylő október 3-án menekültként érkezett Görögországbá.

A politikai korrektség elvére építő nyugati demokráciának jelenleg nincsenek megfelelő eszközei az iszlamizmussal szemben, mert nem ismerik a kisebbségek bírálatának nyelvezetét. Ebben a kultúrában csak a többségi, domináns csoportok (fehér, keresztény, heteroszexuális, férfi) bírálatát megengedett. Ha ez fordítva történik, a bíráló jó eséllyel rasszista, iszlamofób, homofób, stb. megbélyegzésben részesül. Nincsen semmiféle kialakult gyakorlat arra nézve, hogy miként lehet tematizálni egy hátrányos helyzetű kisebbségi csoport demokráciával nem kompatibilis szokásait, hagyományait. (Amivel persze nem akarom azt mondani, hogy az iszlamizmus és – mondjuk – a meleg azonos veszélyt jelentenek a nyugati demokráciára.)

(A zsidók külön bonyolult eset: nyílt bírálatuk a legszigorúbb tabu alá esik, viszont kárpótlásként ott van Izrael, a zsidó állam, amelynek rituális elítélése, megbélyegzése a nyugat-európai polkorrektek kötelező napi gyakorlata.)

Az iszlám a nyugati világban már bejelentette igényét a kisebbségi státuszra, így hívei e közösség/vallás/civilizáció minden bírálatát igyekeznek azonnal iszlamofóbiának minősíteni. Ha pedig a nyugati demokrácia még megfogalmazni sem tudhatja az iszlámmal kapcsolatos kritikai észrevételeit, akkor esélye sem lesz, hogy az iszlám válságának következményeivel megbirkózzon.

Nemcsak az iszlamizmus elől menekülők érkeztek meg Európába, hanem velük egy időben – sőt, már előttük – az iszlamizmus is.

Mika Klára

NÉMETORSZÁG ÉS A MODERN KORI BEVÁNDORLÁS

A II. világháború óta, de főleg a hetvenes-nyolcvanas évektől kezdve Németország, történelmi komplexusa miatt, az empátia és a társadalmi igazságosság eszményképét próbálja képviselni. Bevándorlás- és multikultipártinak lenni ma Németországban (és Európa-szerte) azonos a felvilágosult, kulturálisan kifinomult kozmopolita műveltséggel, életstílussal és világszemlélettel; ami szemben áll a migrációt ellenző – kulturálatlan, rasszista idegengyűlölőként megbélyegzett – gondolkodásmóddal.

Európa „öslakos” népessége egyre csökken és öregszik, egyre kevesebb munkavállalónak kell egyre több nyugdíjast eltartania, s ez a probléma Németországot különösen érzékenyen érinti. A német lakosság (a japánokkal fej fej mellett haladva) világviszonylatban az egyik leginkább elöregedett: a medián életkor 46,1 év, a lakosság 42%-a 50 év feletti.¹

Az előrejelzések szerint a német lakosság 2060-ra további 19%-kal apadhat: minden harmadik német 65 év feletti lesz; tehát két aktív dolgozónak kell majd egy nyugdíjast eltartania.² Mindez súlyos terhet ró a gazdaságra, az ország munkaerőhiánnyal küszködik. Demográfiai problémáját és a hiányzó munkaerő pótlását a németek – a nyugdíjkorhatár kitolása és a családanyák munkába állítása mellett – újfent és egyre inkább a bevándoroltatással próbálták orvosolni az elmúlt években.

Mindez azonban a német értékek, szokások gyökeres megreformálását kívánja. Németország ugyanis a közelmúltig nem

tipikusan a bevándorlók országa volt, és tradicionálisan nem is a dolgozó anyák Mekkája. A munkavállaló kisgyermekes nőket néha „Rabenmutter”-nek titulálják. (A kifejezés a *hollóra* utal, aki kitaszítja fiókait a fészekből.) Jelenleg nagyjából 4 millió nő – vagyis a női munkaerő egynegyede – dolgozik, jobb híján alulfizetett, 17 órás miniállásban a kiskorú gyermeke mellett.

Az Európán belüli migráció már nem hozza meg a kívánt eredményt. Németországban is az a tendencia, hogy az EU-tagállamokból érkező, főleg görög és spanyol vendégmunkások fele általában egy éven belül elhagyja az országot. Így Berlin arra a meglátásra jutott, hogy a megoldás kulcsa – jobb híján – Európán kívül keresendő: meg kell könnyíteni az EU-n kívüliek munkavállalási feltételeit. Mindent annak ellenére, hogy a tapasztalatok a migránsok integrálásával kapcsolatban eddig nem túlságosan biztatóak – kiváltképp a nagy számú török kisebbség integrálása járt ellentmondásos eredménnyel.³

A *Képzett Szakemberek Kezdeményezés* keretében 2012-ben könnyítéseket vezettek be a felsőfokú képzettséggel rendelkezők számára a tartózkodási engedély megszerzéséhez. A rákövetkező évben lehetővé tették az Európai Unió kívülről érkező szelektív bevándorlást: 2013 nyarától tárt karokkal várják a vendégmunkásokat 18, középfokú szakképzettséget igénylő szektorba, mint amilyen a villanyszerelő, betegápoló stb. A letelepülni vágyóknak elég felmutatni egy szakirányú képesítést igazoló oklevelet. A Gazdasági és Energiaügyi Szövetségi Minisztérium által létrehozott „Make it in Germany” honlapon, több nyelven tájékoztatják, sikersztorikkal és a Benetton cég reklámjaira emlékeztető – kultúrák közötti barátságos együttélést reprezentáló –, idilli képekkel csábítják a hiányszakmákba a megfelelő képzettséggel rendelkező jelentkezőket.⁴

A valóság kevésbé rózsaszín. Németországban az elmúlt évtizedekben problematikusnak mutatkozott a gazdasági bevándorlók, főként a moszlimok bizonyos csoportjaival való együttélés.

Németországban 10 millió külföldi

vagy migrációs háttérű egyén él, akik az össznépesség 13%-át alkotják. Közülük nagyjából 3,8-4,3 millió moszlim vallású, s ebből 3 millió lehet török származású. Nagyjából felük rendelkezik ma német állampolgársággal. A migránsok beáramlása a volt NSZK területére az 1960-as években kezdődött. Németország 1961 októberében kétoldalú foglalkoztatási megállapodást írt alá

A német multikulti – mint reklám

Törökországgal. Az országba érkezett gazdasági migránsok 85%-a török állampolgár volt. Számos szekuláris iráni is érkezett a 60-as években, nagyrészt tanulók. Az irániak sikeresen illeszkedtek be a német társadalomba, amit az iráni tudósok és üzletemberek általagon felüli számaránya tanúsít. A németek a törökökre vendégmunkásként (Gastarbeiter), vagyis ideiglenes gazdasági bevándorlóként tekintettek, akiknek a kétoldalú szerződés értelmében is két éven belül el kellett volna hagyniuk az országot. Ám a gastarbeiterek maradtak, mert az első, 1973-as olajárrobbanásig volt igény a munkaerejükre. 1965-ben Erhard kancellár alatt a „külföldi-törvény” (Ausländergesetz) értelmében korlátozott jogokat is kaptak. A 60-as években Németország még élvezte a bevándorlók nyújtotta előnyöket, akik olcsó munkaerejükkel a gazdasági csoda hajtóerejévé váltak. A törökök az alulfizetett fizikai munkák átvállalásával a korábbi német kékgalléros proletariátus számára lehetővé tették a felfelé mozdulást a társadalmi ranglétrán. A németek arra számítottak, hogy a törökök je-

lenléte átmeneti lesz, így az első évtizedekben nem nagyon gondoltak arra, hogy szükséges lenne irányelvekre vagy bármiféle rendszer kiépítésére, ami megkönnyítené a török migránsok beilleszkedését. Utóbbiak pedig nemcsak maradtak, hanem sokan a családjukat is áttelepítették, így számuk megsokszorozódott. Integrálódni nem tudtak, visszavándorolni nem akartak, így „egy

párhuzamos társadalmat alakítottak ki

a maguk számára”.⁵ Németországnak 40 évebe telt, mire rájött, nem áltathatja magát: a bevándorló kisebbségek státuszát rendeznie kell. 2000-ben került terítékre az állampolgársági törvény reformja és a letelepedettek honosításának kérdése. Migrációs, menekültügyi és integrációs főbiztost neveztek ki ki, több csúcstalálkozót rendeztek az integráció témájában. 2006 óta a moszlimok helyzetét javítani szándékozó iszlám konferenciákat tartanak, s megalakult a Moszlimok Koordinációs Tanácsa.⁶

A multikulti doktrínája az etnikumokat arra bátorította, hogy hűek maradjanak kultúrájukhoz és származási helyükhöz, és eképp próbáljanak beilleszkedni a befogadó országba. A dogma azonban végül oda vezetett a német gyakorlatban, hogy a moszlim bevándorlók nagy része fittyet hány a német jogrendszerre, az iszlám együttélési előírásainak különböző értelmezéseit követi, a többségi társadalomtól elidegenülve él, ami elkerülhetetlenül megkülönböztetést és szegregációt eredményez. Németországban a török fiatalok iskolázottsága alacsony, kö-

rükben kiemelkedően magas a munkanélküliség aránya és a bűnözési ráta; a társadalmi szakadék nyilvánvaló és egyre mélyül.

A német állam által készített „Muslime In Deutschland” felmérés⁷ 2007-es adatai szerint a moszlimok 94%-a egyetért avval, hogy a bevándorlóknak meg kell őrizniük az anyaország kultúráját. 47%-uk úgy gondolja, hogy az iszlám parancsolatainak való engedelmesség fontosabb, mint a demokrácia. 66%-uk vallja, hogy az iszlám az egyetlen igaz hit. 51%-uk úgy látja, hogy hosszú távon az iszlám egyeduralgódóvá válik az egész világon. 47%-uk ért avval egyet, hogy minden igazhívó moszlim kötelessége a hitetlenek áttérítése az iszlámra. 44% hisz abban, hogy a hitükért folytatott fegyveres harcban elesett moszlimok a paradicsomba jutnak. 38%-uk szerint az iszlámra leselkedő – a Nyugat által képviselt – fenyegetettség indokolja, hogy a moszlimok erőszakkal védjék meg magukat. S a fiatalok egynegyede határozottan kijelenti, hogy az iszlám közösség szolgálatában hajlandóak fizikai kényszerítés alkalmazására a hitetlenekkel szemben. 52,1 százalékuk szerint a vallási oktatás megköveteli a Korán-iskolák látogatását. Ezekbe az intézményekbe Törökországból delegálnak tanítókat négyévente. A legtöbb oktatónak köze sincs a német értékekhez és még a német nyelvet sem beszélik. A tapasztalat az, hogy Korán-iskolákból kikerülő nebulók körében megugrik a fundamentalista orientáltságuk száma.

A „migrációs háttérű” lakosság körében a munkanélküliség 36%, miközben a lakoságnak csak 20%-át alkotják.⁸ A német állami szociális ellátás szerint minden német állampolgársággal rendelkező, felnőtt korú munkanélküli havi 482 euró pénzbeli juttatást kap. Ezenfelül a szülők minden 18 év alatti gyermek után további 200 euróra jogosultak, és rezsikiadásaikat – lakbér, fűtés, áram, egészségbiztosítás és tömegközlekedés – szintén az állam fedezi. A németországi törökök gyerekeinek 70%-a nem rendelkezik érettségivel. Tehát nem is remélhető, hogy a következő generáció sikeresebben tud majd integrálódni a munkaerőpiacon.⁹

Az egyre súlyosbodó helyzet ellenére a politikai elit évtizedekig próbálta a nyilvánosság előtt eltussolni a kőkemény tényeket, és mindent megtett, hogy elkerülje a kényes téma felhozatalát és bármiféle

konfrontációt a bevándorlás és a moszlim kisebbség kérdésében.

A mainstream média és a baloldali elit által propagált polkorrektség miatt tilos volt kritizálni a multikultit. Aki mégis megtette, azt zsigerből lerasszistázták, lenácizták, lehetetlenné téve a hiteles és őszinte párbeszédet a kultúrák közötti együttélés kihívásairól – amit az elmúlt években a szociális tervezés nagymesterei végül kényszeredetten bevallottak.

Parázs vitát robbantott ki 2010 augusztusában Thilo Sarrazin szociáldemokrata politikus *Németország felszámolja önmagát* (*Deutschland schafft sich ab*) című sikerkönyve. A befolyásos bankár, politikus és közgazdász szerző kertelés nélkül kijelentette, hogy

a moszlim bevándorlás „gigantikus hiba” volt

A könyv központi tézise, hogy az át nem gondolt bevándorláspolitikai kulturális hanyatláshoz, pénzügyi csődhez és a német társadalom öngyilkosságához fog vezetni. Sarrazin nem éppen finomkodva fogalma-

zott: „Senkit sem kell tisztelnem, akit az állam tart el, és aki ugyanekkor elutasítja ezt az államot, aki nem tesz meg mindent gyermekei taníttatásáért, és egyre csak újabb fejkendő kislányokat produkál. S ez vonatkozik a berlini törökök 70 és az arab lakosság 90%-ára. Nagyon sokan közülük nem is szándékoznak integrálódni.”¹⁰

Továbbá: „A törökök ugyanúgy hódítják meg Németországot, mint az albánok Koszovót: magasabb születési arányszámukkal.”

Sarrazin nagy port kavart és a rasszizmus vádját magára vonó kijelentéseitől a politikai elit reflexszerűen elhatárolódott, mignem a közvélemény-kutatások kimutatták, hogy a német lakosság 56%-a egyetért velük és csak 28%-uk utasítja el nézeteit azok teljességében. A könyv bestseller lett, és hatására a bevándorlás kérdése a rivaldafénybe került.

Pár hónapra rá, 2010 októberében Merkel kancellár pártja, a CDU ifjúsági szervezetének kongresszusán megdőbbsentette a politikai elitet, amikor váratlanul és kerteles nélkül kijelentette: „Becsaptuk magunkat, amikor azt mondtuk: nem fognak maradni (a vendégmunkások), majd csak hazatérnek. Nem ez történt. A multikulturális

szemlélet, annak hangoztatása, hogy egyszerűen csak egymás mellett élünk békében és harmóniában, elhibázott volt, s végképp megbukott.”¹¹

Merkel felismerte, hogy paradigmaváltásra van szükség. Kijelentette, hogy Németország továbbra is nyitott a bevándorlók felé, viszont elvárják, hogy elsajátítsák a német nyelvet, elfogadják az ország kulturális normáit és képesek legyenek eltartani magukat.

A fentiek fényében nagy kérdés, hogy miként tudnak integrálódni a most érkező százezrek. A német kormány a szíriai menekültek nagylelkű befogadásával arra számít, hogy a migránsok hozzájárulnak a gazdaság felturbózásához.

„A növekvő állami kiadások és a lakossági fogyasztás fellendülése kedvezően fog hatni Európa legnagyobb gazdaságára idén és a jövő évben” – jelentette ki Sigmar Gabriel német alkancellár és gazdasági miniszter. A szövetségi kormány és a tartományok 10 milliárd eurót költenek az újonnan érkezők elhelyezésére, integrálására és munkahelyteremtésre.

„Ami a menekülteket illeti, az eurómilliárdok, amelyeket befektetni tervezünk az oktatásba, óvodákba és iskolákba... befektetés Németország jövőjébe, tekintettel az előregedő társadalomra” – magyarázta a miniszter.¹²

A csapda viszont ott van, hogy a több gyermeket vállaló bevándorlók nagyobb valószínűséggel maradnak képzetlenek, így terhet jelentenek ahelyett, hogy hozzájárulnának az ország prosperálásához. A Bertelsmann Alapítvány által készített tanulmány becslése szerint az elhibázott bevándorlási politika a német államnak 16 milliárd euróba kerül évente.¹³

JEGYZETEK

- 1 <http://www.businessinsider.com/these-maps-show-where-the-worlds-youngest-and-oldest-people-live-2014-9>
- 2 <http://fortune.com/2015/09/08/germany-migrant-crisis/>
- 3 <http://www.nytimes.com/2013/08/14/world/europe/germany-fights-population-drop.html?pagewanted=all&t=r1>
- 4 <http://www.make-it-in-germany.com/en>, [http://www.lefigaro.fr/conjoncture/2013/07/23/20002-20130723ARTFIG00402-l-alle-magne-a-](http://www.lefigaro.fr/conjoncture/2013/07/23/20002-20130723ARTFIG00402-l-alle-magne-a-la-recherche-de-bras-et-rangers-pour-doper-son-economie.php)

[la-recherche-de-bras-et-rangers-pour-doper-son-economie.php](http://www.lefigaro.fr/conjoncture/2013/07/23/20002-20130723ARTFIG00402-l-alle-magne-a-la-recherche-de-bras-et-rangers-pour-doper-son-economie.php)

- 5 <http://ittvagyunk.eu/application/essay/136>
- 6 <http://www.migrationeducation.org/22.1.html?&trid=205&tcHash=b4f5e94683cfb892ed8971ba14bf4eb8>
- 7 <http://10news.dk/wp-content/uploads/2015/09/MuslimInDeutschlandReport.pdf>
- 8 <http://www.faz.net/aktuell/wirtschaft/menschen-wirtschaft/bundesagentur-fuer-arbeit-jeder-dritte-arbeitslose-hat-auslaendische-wurzeln-12677000.html>

9 <http://www.frontpagemag.com/point/183720/80-turkish-muslim-settlers-germany-live-welfare-daniel-greenfield>

10 <http://www.gatestoneinstitute.org/4092/europe-islamic-fundamentalism>

11 <https://www.youtube.com/watch?v=UKG76HF24k>

12 <http://www.investopedia.com/articles/investing/092115/economic-costs-europes-migrant-crisis.asp>

13 <http://www.spiegel.de/international/germany/immigration-survey-shows-alarming-lack-of-integration-in-germany-a-603588.html>

„A ZSIDÓ FELEKEZETEK KÖZÖTT A MAZSIHISZ A LEGDEMOKRATIKUSABBAN IRÁNYÍTOTT SZERVEZET”

Interjú Heisler Andrással, a Mazsihisz elnökével

– Mazsihisz-elnyökként mik a távlati céljai, víziói?

– Magyarországon történelmi hagyományokkal rendelkezik az ortodoxia, a neológia és a status quo közösség. Ezeknek az irányzatoknak az értékeit szeretném megőrizni hosszú távon. Ez csak úgy lehetséges, ha képesek vagyunk a százezresnek mondott magyarországi zsidóságból a jelenleginél lényegesen nagyobb százalékot megszólítani, ami nem lehetetlen, hiszen a mai, túlnyomó részben szekularizált zsidósághoz szellemileg a neológia és a Mazsihisz áll a legközelebb.

– A neológia 1945 után identitásválságba került, mert önképe, mely szerint mi izraelita vallású magyarok vagyunk, 1944-ben összeomlott.

– A neológia 1867 után indult útjára, azóta számos alkalommal váltott irányt. Így tehát nem identitásválságban, hanem folyamatos átalakulásban van. Kétségkívül van számos gondunk. Fontos lenne, ha a neológiát valamilyen meghatározó nemzetközi irányzathoz lehetne közelíteni. Fontos lenne, hogy a neológiának valaki, vagy valakik markáns vallási arculatot tudjanak adni. Az új országos főrabbi és a rabbiság megválasztott fiatal elnöke elindították a közös gondolkodást.

– Érvényben van még a neológia „izraelita vallású magyar” hitvallása?

– Lehet, hogy nem erre kellene koncentrálni. Talán lényegesebb lehet az egyén és a közösség viszonya a valláshoz. Van, ami mindenképpen fontos a jövő építésében. Ilyen például a kószerság kérdése. Ám a neológia sok más téren nem homogén irányzat. A liberálisabb felfogástól kezdve egészen a modern ortodox szemléletig szinte minden megtalálható a neológ zsinagógák választékában. Van, ahol elvárás, hogy szombatban gyalog érkezzenek a hívők, máshol erre nem helyeznek különösebb hangsúlyt.

Fotó: Káldori Dániel

– Tehát nem a neológia hitvallása a lényeg, hanem inkább az egyének és a zsinagógák hagyományhoz való viszonya?

– Úgy gondolom, mindkettő. Ha képesek vagyunk a szekuláris zsidók tömege felé valami vonzót nyújtani, akkor tudnak miből választani, milyen irányultság elfogadható számukra: egy ortodoxiához közel álló kile, vagy egy liberálisabb.

– Amikor a Mazsihisz nyilvánosságnak szánt üzeneteit olvasom, az a benyomásom, hogy legin-

„Hol van olyan vita a költségvetés körül, mint nálunk?”

kább a holokaustt vagy az antiszemitizmus témaköréhez szól hozzá. Úgy tűnik, a nagyközönség szemében ez határozza meg a Mazsihisz imázsát, nem annyira a vallás.

– Amit ön mond, régi sztereotípiák, de a Mazsihisz munkája ma már nemcsak ebben nyilvánul meg. Ha végigtekintünk az intézményein, a hitoktatástól kezdve az óvodákig vagy akár az egyetemig, a teljes oktatási vertikum már nem kizárólag a holokausztról és az antiszemitizmusról szól. Csak hát ez a kettő olyan szenzitív téma, ami könnyebben átúti a média ingerküszöbét. Az ORZSE például megszervezte a tanulás hetét, konferenciát rendezett értékes előadásokkal – ez a médiát kevésbé izgatta. A Mazsihisz megpróbálja összefogni a visegrádi országok zsidó közösségi elnökeinek munkáját, közös tanácskozásokat rendez, közös projekteken dolgozik. A média azonban csak arra figyel fel, ha azt mondjuk, hogy nem akarunk Hóman Bálint szobrot.

– Az Ön által „megörökölt” Mazsihisz híre az elődök tevékenysége miatt elég rossz volt. Ennek egyik fő oka volt a pénzügyi áttekinthetetlenség. Hogyan próbál ezen változtatni?

– Ha megnézzük a zsidó felekezetek működését, bátran állíthatom, hogy a magyarországi zsidó felekezetek között ma a Mazsihisz a leginkább transzparens és demokratikus módon irányított szervezet. A pénzügyi döntéshozatalba olyan társadalmi kontrollmechanizmusokat építettünk be, amelyeknek más szervezeteknél nyoma sincs. Más kérdés, hogy a Mazsihisz rendszere a legnagyobb, így az ellenőrző mechanizmuson még rengeteget kell javítani. De hol látunk olyan részletes költségvetést, mint a Mazsihiszé? Hol van olyan vita a költségvetés körül, vagy stratégiai kérdésekben, mint nálunk? Sehol.

– A Holokausztt Múzeum a Páva utcában alig észlelhető módon működik, hatását nem lehet egy napon említeni a Terror Házának a hatásával. A Sorsok Háza jelenleg egy üres épület. A Rumbach utcai zsinagógába tervezett Együttélés Házáról szintén semmit nem lehet tudni. Van-e a Mazsihisznek e három intézménnyel kapcsolatban koncepciója?

– A három említett intézményből a Rumbach zsinagóga a mi kompetenciánk. Itt az építészeti tervezés már folyamatban van, megkaptuk rá a kormánytól a fedezetet, 50 milliót a tervezett 2-3 milliárdból. A tervezés a mi szakmai igényeinknek megfelelően történik. Pontosán tudjuk, hogy milyen tereket képzelünk el, és azokba mit akarunk elhelyezni. A Mazsihisz elképzeléseit a múzeumunk szakmai irányításával fogalmaztuk meg. Az alsó rész közösségi tér lenne, amely részben szakrális, részben közösségi célokat szolgálna. A fölötté lévő két szint kiállítási

si vagy oktatási célokra alkalmas. A legfelső szintre pedig terveztünk néhány vendégszobát, a levéltár, vagy az ORZSE-könyvtár kutatói számára.

– Ezek szerint az Együttélés Házának van olyan kidolgozott koncepciója, amelynek alapján az építészeti terveket meg lehet csinálni?

– A tervekhez szükséges koncepció megvan. Hogy melyik szobában pontosan mit fogunk kiállítani, azt még nem tudjuk, de hogy miképp lehet ott a terekkel gazdálkodni, és hogy ezek milyen feladatot töltenek majd be, azt igen. A tervezésnek tehát nincs akadály. A Sorsok Háza nem a Mazsihisz kompetenciája. Ez a kormány kezdeményezése, mi tudomásul vettük. Örültünk, hogy lesz megfelelő építmény a holokauszttoktatására, ahol buszokkal is meg lehet állni, ahol vannak oktatási terek és ahol az intézmény nagyságrendjében annyi látogatót tud fogadni, mint a Terror Háza. Nekünk egy kikötésünk volt – és ezt Lázár János elfogadta, sőt, számos alkalommal megerősítette: csak olyan kiállítás elfogadható, amelynek tartalmával, üzenetével a zsidó közösség egyetért. Mi másra nem tartunk igényt, nem akarjuk a projektet átvenni. A munka azonban áll, a labda a kormány oldalán pattog. A projekt vezetőjének személyében nincs változás.

– Páva utca?

– Amint a Józsefvárosi projektet megismertük, arra az álláspontra helyezkedtünk, hogy Budapestnek nincs szüksége két holokauszttúzeumra. Hozzá tettük, hogy a Józsefvárosi helyszínt e célra teljesen alkalmasnak tartjuk. Azt is el tudjuk képzelni tehát, hogy a Páva utcai kiállítást, vagy inkább annak a koncepcióját – átvigyük a józsefvárosi épületbe. A jelenlegi Páva utcai kiállítás történelmi narratívája számunkra megfelel: a holokaustt egy hosszú folyamat volt, nem a németek bevonulásával kezdődött, hanem inkább 1920-ban, a numerus clausus törvénnyel. A holokausztnak voltak felelősei, s azokat meg kell nevezni. S voltak – sajnos kevesen, akik igyekeztek az üldözötteken segíteni, ezt sem szabad elfelejteni.

– És mi lenne a Páva utcai épülettel?

– Elképzelésünk szerint egy korszerű holokauszttúzeumnak három alapfunkciót kell biztosítani: a kiállítást, az oktatást és a kutatást. A Józsefvárosi létesítményrendszer mind a három feladatra alkalmas lehet. A Páva utca így felszabadulna, s oda számtalan izgalmas dolgot lehet elképzelni.

– Akár még zsinagógát is.

– Igen, bár jelenleg is működik ott egy kis zsinagógánk. Hallottunk olyan ötletet, amelyik európai emberjogi központot, vagy rasszizmus elleni intézetet képzel el az épületben. De úgy gondolom, itt még nem tartunk.

Sorsok Háza:
a labda
a kormány
oldalán
pattog.

– A Mazsők kuratóriumában a Mazsihiszhez és az EMIH-hez közelálló kurátorok vannak döntési helyzetben. Noha közvetlenül egyik egyház sem pályázik, a hozzájuk közelálló szervezetek, illetve tagszervezeteik számos pályázatot adnak be. Ez nem visszás?

– A Mazsők fontos intézmény, bár lehetőségei évente 100-150 millió forint szétosztására korlátozódnak. Ez az összeg viszonylag csekély. Ennél a Mazsihisz, a MAOIH és az EMIH is lényegesen nagyobb összegekkel gazdálkodik. Ehhez képest a Mazsők szervezete bonyolult: nagy nemzetközi kuratóriuma, nehezen követhető működésű bizottságai vannak. Személyes tapasztalatom, hogy a különböző pályázatoknál a tagok igyekeznek objektív, vagy legalább objektívnek látszó döntéseket hozni, mégis mindenkinek megvannak a saját szempontjai, szervezeti preferenciái, amit aztán próbál érvényesíteni. Létezik olyan elképzelés, amivel személyesen én is szimpatizálok: a felekezetek legyenek jelen, mégpedig fontos döntési pozíciókban, de ezt a 100 milliós összeget alapvetően a zsidó civil szervezetek között kellene elosztani. A kérdés persze az, hogy valóban civilnek mondható-e egy olyan szervezet, amely a Mazsihiszhez, a MAOIH-hoz, vagy EMIH-hez kötődik. Ezt a problémát eddig még nem sikerült megoldani, pedig ennek a rosszízű „játéknak” évtizedes gyakorlata alakult ki. Az elosztás módján azonban mindenképpen egyszerűsíteni kell, mert ezt a százmilliót néhány józan, elkötelezett ember normális kompromisszumokkal képes lehet elosztani.

– Az EMIH-nek alakul egy elég komoly médiaportfóliója (168 óra, Klubrádió), amely formálisan ugyan nem kötődik a felekezethez, de tudható, hogy közel áll hozzá. Ehhez képest a Mazsihisz médiajelenléte nem nevezhető korszerűnek.

– Én már két éve hajtogatom, hogy a Mazsihisz-médiát korszerűsíteni kell. Mostanra eljutottunk oda, hogy a vezetőség is elfogadta: a megújulás elkerülhetetlen. Arról azonban nincs szó, hogy versenyre keljenek az EMIH-közeli mediavásárlásokkal. A Mazsihisznek ilyen lehetőségei nincsenek. A költségvetésünk jelentős, de ez a pénz az intézmények működtetését, közösségeink fejlődését, szociális és oktatási rendszerünk fenntartását szolgálja. Médiaipiaci megjelenésre nincsenek forrásaink. Hozzáteszem, nem is tartom egészségesnek, ha bármely zsidó felekezet ilyen erővel belenyúl a média eddig struktúrájába. Az EMIH ezzel veszélyes vizekre evezett.

– De akkor mi a Mazsihisz médiakoncepciója? Milyen célközönséget akar elérni, milyen eszközökkel?

– A Mazsihisznek ma is rengeteg médiafelülete van. Elsőként a honlapot emlitem, ami már előrege-

dett, meg kell újítani. Van hozzánk köthető tévé- és rádióműsor. Vannak a vidéki hitközségeknek gyakran tartalmazó újságjai és honlapjai – bár ez utóbbiak alig működnek. A koncepció szerint a megújulás központjában honlapunk fog állni, a médiafelületek pedig kommunikálnának egymással. Egy vidéki hitközségi lap jó cikke megjelenhet a honlapunkon, a honlap fontos közleménye pedig hamar eljuthat a többi médiafelületre. A megvalósítására pedig fel fogunk kérni egy komoly médiaszakembert.

– Gazdaságilag stabil egyházak bevételeik számottevő részét adományok formájában kapják. A Mazsihisz eszközeinek viszont szinte egyetlen forrása van: az állam.

– Tudnivaló, hogy a Mazsihisznél volt egy alapos átvilágítás. Ez nagyon sok új információt hozott még nekem is, aki elég régóta dolgozom a Mazsihiszért. Meglepő dolgokkal szembesültünk a bevételi struktúránk áttekintésekor. Három fő forrásunk van. Egyharmada a normatív állami támogatás a közfeladatokat ellátó intézményeink irányába. Második harmad az állami örökjáradék a jogtalanul elvett közösségi ingatlanok után. Ám a harmadik harmad már saját bevétel: turizmus, bérleti díjak, kóser étkezés stb. Ez nekünk, vezetőknek is meglepetés volt, hiszen magunk is hamis sztereotípiák szerint gondolkoztunk, s úgy hittük 80-90 százalékban állami bevételekből élünk. Ennél lényegesen jobb a helyzet. Viszont az adományozás terén valóban gyengén állunk, ez a büdzsé tíz százalékát sem éri el.

– Ön munkaidejének túlnyomó részében a Mazsihisz elnöki teendőit látja el, társadalmi munkában. Marad-e ideje mindeközben olyan jövedelemről gondoskodni, hogy politikai függetlensége ne kerüljön veszélybe? Kértem ezt azért, mert Ön korábban egy ruhaipari cég tulajdonosa volt, de a céget felszámolta.

– Ilyenfajta kérdést Köves Slomónak, vagy közvetlen munkatársainak is fölteszt?

– A rabbik hagyományosan a közösség alkalmazottai és fizetést kapnak. Nyilván a munkatársai is. A Mazsihisz elnöke viszont hagyományosan nem kap fizetést.

– Van két kisebb cégem, vannak tartalékaim és van szellemi kapacitásom, amiből meg tudok élni. Az önkéntességnek mindig volt értéke, most is van. Az elnöki feladatok azonban mára túlnőtték a lelkes amatőrizmus határait, nem véletlen, hogy ez a kérdés felmerült a Mazsihisz közgyűlésén, vagy a vezetőség munkájában. Tekintettel arra, hogy érintett vagyok benne, ebben a vitában nem foglalkozom állást. Nekem ma az a dolgom, hogy négy évig társadalmi munkában végezzem a feladatomat, erre vállalkoztam.

Gadó János

Mazsők:
csekély összeg,
bonyolult
szervezet.

„2015-ÖS KÖLTSÉGVETÉSÜNK EGYMILLIÁRD FORINT KÖRÜL VAN”

Interjú Köves Slomóval, az Egységes Magyarországi
Izraelita Hitközség (EMIH) vezető rabbijával

„Én nyilván
az általam
képviselt
szellemi
tartalmat
tartom a
legvonzóbbnak
és legélet-
képesebbnek.”

Fotó: Káldori Dániel

– Mi a Chabad-EMIH távlati célkitűzése, víziója?
– Egy minél erősebb, öntudatosabb, szellemileg minél jobban felvértezett, élettelis zsidó közösség Magyarországon. Ennek sok előfeltétele van. Kellenek intézmények, amelyek a zsidó közösség legaktívabb körének megteremtik a mindennapi élet lehetőségét: ilyen pl. a kóser étkezés, a vallási élet biztosítása. Kell mindehhez a szellemi tartalom. (Ide tartozik például a színvonalas zsidó elemi oktatás, de ugyanígy a könyvkiadás, a felnőttoktatás, a közösség-szervezés etc.). A szélesebb, kevésbé aktív körnek fel kell mutatnunk a zsidó vallás szellemi alapjait. A zsidó származásúak körén túllépve pedig a cél az, hogy a

zsidóság szellemi öröksége, üzenete elismert legyen a többségi társadalomban. Ez képes visszaszorítani az előítéleteket, ami pedig nem utolsó sorban javítja az itt élő zsidók komfortérzetét.

– És a zsidóság kitől kapja majd meg mindezeket a feltételeket? A Chabad-EMIH-től, avagy éppen olyan jó e téren a többi zsidó felekezet, illetve világi szervezet hozzájárulása?

– Ha víziókról beszélünk, akkor nem érdemes szervezetek mentén gondolkodni. Egy élő közösség, természetesen sokszínű, másképpen el sem tudnám képzelni. Hogy más zsidó irányzatok, szervezetek munkája, szellemi tartalma milyen, arról nem tudok nyilatkozni – de én nyilván az általam képviselt szellemi tartalmat tartom a legvonzóbbnak és legéletképesebbnek.

– Jelenleg a magyar zsidó közéletben a Mazsihiszt tekintik a honi zsidóság első számú képviselőjének. Szándékában áll az EMIH-nek, hogy ezt a pozíciót átvegye a Mazsihisztől?

– Közép-hosszútávon a zsidó közösség egészének ugyanaz az érdeke. Ha van kényszerű politizálás, akkor az az érdekérvényesítés a közéletben a zsidóságot érintő ügyekben. Hosszútávon ez akkor működhet jól, ha vannak közös ügyek és ezekben összefognak mindazok, akiknek van érdekérvényesítő képességük. Hogy melyek a közös ügyek? Az antiszemitizmus, a szociális kérdések és Izrael, ami az aktív közösség tagjait szintén erősen érinti. Meggyőződésem, hogy ezeknek a kérdéseknek az egységes képviselőéhez meg kellene teremteni a közös platformot. Ehhez viszont nagyon fontos, hogy akik ebben részt vesznek, azok tudják, hogy mit akarnak – szellemi értelemben is. Ezért is tartottuk fontosnak, hogy legyen az antiszemitizmus elleni fellépésnek egy közös fóruma, ezért kezdeményeztük a Tett és Védelem alapítvány létrehozását.

– Utóbbiból a Mazsihiszt visszavonult.

– Kezdetről fogva az volt az elképzelés, hogy minél

több embert bevonjunk ebbe a munkába, ezért kerestük meg Heisler Andrást, még az alapítvány létrehozása előtt. Sajnálom, hogy amikor később Mazsihisz elnök lett – nyilván valamilyen a saját szervezetén belüli feszültség okán – ez kellemetlenné vált számára, és kilépett az Alapítványból. Bízom benne, hogy ez azért nem tudja megakasztani az együttműködést, ami oly fontos lenne.

– A magyar zsidóság erősen szekuláris, identitásának legerősebb része a holokauszt emléke és az antiszemitizmus elleni küzdelem. Mennyire kecsegtető vállalkozás ezt a szekuláris zsidóságot egy vallásos világkép számára megnyerni?

– Minél nehezebb egy feladat, annál szebb. Ugyanakkor fontos, már-már történelmi időkét élünk. Egyre távolodunk a holokauszt borzalamtól, és így egyre gyengülnek a zsidó gyökerekkel kapcsolatos félelmek, szorongások. Egyre többen válnak nyitottabbá arra, hogy a zsidóság háromezer éves szellemi örökségét megismerjék és ne csak egy sorstragédiát lássanak benne. Van egy haszid mondás: ha meggyújtasz egy tüzet, köréje gyűlnek az emberek. Mi ezeket a lángokat próbáljuk meggyújtani.

– A Sorsok Háza holtpontra jutott, a Holokauszt Dokumentációs Központ és Emlékhely (HDKE) gyéren látogatott intézmény, a Rumbach utcai zsinagógában tervezett Együttélés Háza szintén teljesen bizonytalan ügy. A három intézményről, azok üzenetéről mi a Chabad-EMIH álláspontja?

– A HDKE szakmailag jól végiggondolt és hiteles intézménynek tűnik. Viszont sokak szerint belterjes és nem látni, hogy megszólította volna az emberek tömegeit. Ennek több oka lehet. Az egyik talán az elhelyezés: a holokauszt-múzeumot egy zsinagógába tenni? – Ennek lehet negatív üzenete. Ugyanis ez a koncepció azt sejteti, hogy a holokauszt a zsidók ügye, hiszen a zsinagóga egy zsidó intézmény. Ráadásul egy olyan városban, ahol van aktív zsidó közösség, ez azt a téves üzenetet is közvetíti, hogy a zsidóság már csak múzeum – mert a zsinagógát már nem lehet imával, léttel megtölteni, ezért belerakjuk a borzalom emlékeit. És ráadásul összemossa azt, amit szét kellene választani: a zsidó hagyományt és a holokauszt emlékeztétét. A kettő nem ugyanaz: a zsidók a holokauszt áldozatai voltak, de a zsidóság, a judaizmus nem erről szól. Ez egy 3000 éves intellektuális, spirituális, etikai hagyományközösség, melynek ugyan történetileg legsötétebb évei kötődnek a holokauszthoz, de mégis csak a történelmének, azaz múltjának és nem jelenének alkotóeleme. A Sorsok Házáról azt gondolom, ha már született egy döntés, melynek racionalitását akár meg is lehet kérdőjelezni, akkor ezt olyan intézménnyé kéne tenni, ami az érzelmi azonosulás lehetőségét teremti meg, hogy a látogató az áldozatok helyzetét a sajátjának érezze, hogy a kiállítás aktuális üzenetet közvetítsen, mai életébe, a többi emberrel fenntartott viszonyába.

– Ez nagyjából a Schmidt Mária által felvázolt vízió.

– Igen. Úgy tudom, az ő víziójában érvényesülnek

ilyen szempontok. Én egy olyan 40-50 perc alatt bejárható tárlatot feltétlenül hasznosnak találnék, amely az érzelmi azonosulásra épít, ahol például gyerektúlélők mesélik el, miként szorult körülöttük a hurok, lépésről lépésre, egészen addig, amíg a marhavagonban találták magukat. Hogyan élték meg ők mindezt gyerekként, fiatalként, hogyan élték meg szüleik. Mindezt erős vizuális elemekkel megtámogatva, adódik az érzelmi azonosulás lehetősége. Meggyőződésem, hogy egy ilyen jellegű kiállítás megtekintése után egyetlen diák vagy akár egy felnőtt sem gondolná azt, hogy Auschwitz holmi nyári táborozás volt. Ami az Együttélés Házát illeti, nem tudom, hogy milyen valódi esély van rá, nem több-e egy jóindulatú felvetésnél. A megvalósításhoz nagyon sok erőforrás kellene, a pénzügyieken túl szellemiek is. Fontos, hogy a zsidóság mindennapjait, közösségi élményeit, vallási tanításait, kulturális teljesítményeit be lehessen mutatni úgy, hogy mindez a zsidó közösség számára is, meg a többségi társadalom számára is megismerhető legyen. Az antiszemitizmusról, a holokausztról manapság sok szó esik, nem mindig színvonalasan. De a zsidóságról nem sokat tudnak az emberek – ezt tapasztalom, amikor gimnáziumokba vagy más helyekre meghívunk.

– A Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítványban (Mazsók) a Mazsihisz és a Chabad-EMIH rendelkezik meghatározó súllyal a kuratóriumban. Egyházként nem pályáznak, de a holdudvarukba tartozó szervezetek – mint például a Tett és Védelem Alapítvány (TEV) – igen. Nincs itt ellentmondás?

– A magyarországi zsidó szervezetek forrásmegosztásának kiegyensúlyozódására minden jel szerint eljött az idő. Sok elemből összeálló problémahalmazról beszélünk, melynek része a zsidó hitélet támogatása is. A rendszerváltozást követő első húsz évben egy sokak által kritizált *gemischer Teller* alakult ki, amelyben egy hitéleti szervezet, antiszemitizmus elleni küzdelemre hivatkozva és kárpótlási feladatokat magára vállalva ragaszkodott az állami dotáció egy kapcsolódású rendszeréhez. Ez a helyzet egy ponton tarthatatlan lett, és szépen lassan kezdtek letisztulni a szerepek, illetve ezzel párhuzamosan a forrásmegosztások is. Ebben a folyamatban fontos előrelépés volt, hogy négy évvel ezelőtt megújult a Mazsók kuratóriuma, és valamilyen – legalább részleges – társadalmi súly és arányosság elvén sokszínű lett a kuratórium. Így került (közel 20 év késéssel) a Chabad is a kuratóriumba. Egy következő fontos lépés lenne ebben a folyamatban a Mazsók identitását tisztázni. Mi úgy gondoljuk, hogy pl. hitéleti tevékenységet nem a Mazsók forrásaiból kellene fedezni. Ezért is javasoltuk, hogy a bejegyzett felekezethez tartozó zsidó egyházak – mivel más forrásból is van bevételük – ne pályázzanak a Mazsókhoz. Ugyanakkor fontos feltenni a kérdést: Mi a Mazsók elsődleges célja? A magyar holokauszt-túlélők támogatása? Általános szociális segítségnyújtás? Kollektíve a hitéleten kívüli zsidó civil élet tá-

A zsidóságról nem sokat tudnak az emberek.

mogatása? Ha ez utóbbi, akkor nagyon is helyénvaló, hogy az antiszemitizmus ellen küzdő TEV a Mazsökhöz is fordul forrásért. Az lenne helytelen, ha például hitéleti forrásokból lenne fedezve a munkája.

– A Chabad-EMIH erősen biztatja mind az egyszerű híveket, mind a vagyonos vállalkozókat, hogy a közösséget anyagilag támogassák. E téren milyen eredményről adhat számot?

– Ha valaki saját pénzéből támogat egy ügyet, azt sokkal inkább a magáénak érzi. Ezért szükséges, hogy az emberek a tőkéjüket bevonják a közösség építésébe – és ez a tőke lehet pénz, tehetség, szorgalom, kapcsolat, sok minden. Ami az adományokat illeti, eleve hatalmas mínusszal indultunk. Történelmileg, a magyar zsidó közösség szervesen építette az intézményeit, de ezt a folyamatot elvágta a holokauszt, majd a vallásellenes kommunista diktatúra. Ezt a hatalmas veszteséget kell először pótolni valamiképpen. Általános magyar probléma továbbá, hogy nehéz adakozásra buzdítani ott, ahol az emberek jövedelme ugyanis agyon van adóztatva. Mindezzel együtt merem mondani, hogy amit e téren elértünk, az fantasztikus. Céljainkra már évente 3-4 ezer ember adakozik. Ezeknek túlnyomó része kis adomány, 5-10 ezer forint közötti, de vannak nagyobb adakozók is. 2015-ös költségvetésünk összege egy-milliárd forint körül van. Ebből 200 millió forint az állam által folyósított örökjáradék; 300 millió körül vannak az adományok (a legkisebbtől a legnagyobbig); és úgy 400 millió forint a pályázati pénz. Ezek közül a legjelentősebb tétel idén a Tokaj-hegyaljai EU-s pályázat, pontosan a mádi rabbiház felújítása, ami az ottani zarándokút részét képezi. Tavaly és tavalyelőtt a Dohány utcai iskola és óvoda felújítására nyertünk nagyobb pályázati összeget. Megítélésem szerint ez a szerkezet az adott körülmények között egészségesnek mondható, sőt, szerintem a maximum, amit el lehet érni.

– Olyan híreket is lehet hallani, hogy nagyobb támogatónak a Chabad-EMIH vizsontszolgáltatást tesz, és magyarországi üzletkötéseiket jó kapcsolatrendszerével előmozdítja.

– Erről nem tudok. Ilyen segítségkérés, illetve árukapcsolás az én praxisomban nem volt.

– Az elmúlt évben színre lépett Brit Média Kft a közfelfogás szerint Chabad-EMIH közeli cég. Legismertebb képviselője, Megyeri András a Chabad-EMIH aktivistája, az Ön jó ismerőse, akinek személyén keresztül Önnek is köze lehet ehhez a média-portfólióhoz. Mik az ezzel kapcsolatos ambícióik, s hosszabb távon milyen változás várható az érintett médiumok szellemiségében, műsorpolitikájában?

– Hogy egy magyarországi médiumnak milyen a műsorpolitikája, szellemisége, arra sem nekem mint rabbinak, sem az általam vezetett közösségnek semmilyen ráhatása nincsen. Ilyen ambíciónk nem is lehet. Azonban, ha lesz rá lehetőség, hogy sok ezer vagy tízezer embert befolyásoló médiumok vezetői meghallgassák véleményünket, akkor nekem mint rabbinak, elsődleges feladatom, hogy ezt a lehetőséget a zsidóság javára fordítsuk, hogy Izrael, az antiszemitizmus elleni fellépés, a zsidó vallás értékei markánsan jelenjenek meg, miközben nem válnak belterjessé. Semmiképpen ne képviseljék ezek a médiumok Izraellel vagy a zsidósággal szemben barátságtalan vagy éppen ellenséges álláspontot.

– A portfólióba tartozó médiumok, mint a Klubrádió vagy a 168 óra, elkötelezetten baloldali, liberális médiumok, a legkevésbé sem jellemzi őket a vallásos beállítottság – még csak Izrael-pártinak sem lehet őket nevezni. Milyen hangsúly-eltolódásokra lehet számítani?

– Újra szeretném rögzíteni, hogy rabbi vagyok, és nem médiavállalkozó. Az én feladatom rabbiként, közösségi vezetőként, Izrael ügye iránt elkötelezett zsidóként és a demokratikus értékek mellett elkötelezett magyar polgárként annyi lehet, hogy a kapcsolati lehetőségeimet ezen ügyek érdekében mozgósítsam. Megyeri Andrásnak legfeljebb ötleteket tudok adni, ha azokra ő kíváncsi. De nem vagyok szakember, nincs is olyan ráhatásom, hogy ezt meghatározzam.

– Az Origo hírportál megvásárlására is még mindig pályázik a Brit Media Kft.?

– Úgy tudom, nem mondtak le erről a szándékukról, de hogy most éppen hol tart ez az ügy, azt nem tudom.

Gadó János

A Chabad-EMIH médiaérdekeltsége

Az EMIH Arany Alkony nyugdíjas-otthonnal kapcsolatos befektetéseinél tűnt fel először a Brit Europe Alapítvány, mely a Klubrádió tőkeemelésénél és a 168 óra megvásárlásánál szerepet játszó Brit Media Kft tulajdonosa. A Brit Europe Alapítvány vezetője bizonyos Robert Izsak, aki magyar háttérrel és erős magyar kötődéssel rendelkezik. Budapesten egy Chabad rabbi tanítványa volt, és Amerikában is lojális a Chabad mozgalomhoz. Ottani üzleti kapcsolatait, köztük egy munkácsi származású, igen vagyonos befektetőt is mozgósított a Chabad magyarországi projektjei érdekében, aki támogatást nyújtott az Óbudai Zsinagóga felújításához, és szerepet játszhatott a médiavásárlásokban is. Ez utóbbi célból jegyezték be Budapesten a Brit Media Kft-t.

szombat

Zsidó politikai és kulturális folyóirat

Aki nincs velünk... AZ HIÁNYZIK!

LÉGY ELŐFIZETŐNK, ÉS OLVASD A SZOMBATOT 2016-BAN IS!

Változatlan áron!

Előfizetőink között értékes nyereményeket sorsolunk ki:

- 1 éves bérletet a Cirko-Gejzír moziba
- 2x2 jegyet a Katona József Színházba
- 1 ingyenes utazást a Maziike „Határtalan” programjának kulturális zárandoklatára
- 1 éves hűségkártyát a Bálint Ház rendezvényeire
- 1 negyedéves bérletet a Bálint Ház edzőtermébe

**CIRKO
GEJZIR**

K: KATONA
JÓZSEF SZÍNHÁZ

MAZIIKE
HATÁRTALAN

Bálint Ház

Előfizethetsz csekken egy évre
legalább 5950 Ft-ért, vagy banki átutalással
a 11709002-20066703-as OTP számlaszámra.
Lapunk példányonkénti ára 650 Ft.
Előfizetőknek egy példány 595 Ft.
Előfizetés külföldre 50 Euro, vagy 70 USD.

www.szombat.org

facebook.com/szombat.folyoirat

www.dimag.hu/magazin/szombat

„JOBB LETT VOLNA, HA MAGYARORSZÁG NEM UGRIK KI”

Borhi László *Nagyhatalmi érdekek hálójában. Az Egyesült Államok és Magyarország kapcsolata a második világháborútól a rendszerváltásig* címmel jelentetett meg új könyvet az idén, az Osiris Kiadó gondozásában. Várnai Pál erről kérdezte a történészt.

Jobb lett volna, ha Magyarország nem próbál kiugrani a háborúból, ugyanis a német megszállás (...) részben a magyar kiugrás megelőzésére szolgált.

– Ön részletesen foglalkozik azzal a Magyarországgal, és elsősorban a magyar zsidóság számára sorsdöntő kérdéssel, hogy miért nem sikerült az országnak kiugrani a második világháborúból. Milyen mértékben múltott ez a magyar politikusokon és mennyire a nagyhatalmak szempontjain, érdekein, netán rossz helyzetfelismerésén?

1944: sorsára hagyott zsidóság?

– Randolph Braham már korábban felvetette, hogy jobb lett volna, ha Magyarország nem próbál kiugrani a háborúból, ugyanis a német megszállás, amely kiváltotta a holokausztot, legalábbis részben a magyar kiugrás megelőzésére szolgált. Álláspontját alátámasztják az általam végzett kutatások. Magyarország, majd Románia, Bulgária és Finnország már 1942 nyarától igyekezett kapcsolatokat keresni a nyugattal, a finnek Moszkvával is. A magyar vezetés számára csak a nyugati kapituláció volt elfogadható, bár a szovjet vonal is felmerült. A tapogatózások nem csak a britek irányába történtek, mint eddig hittük, hanem az amerikaiak felé is. Londonban és Washingtonban jól tudták, hogy egy elhamarkodott lépés német megszálláshoz vezet. Emellett attól tartottak, hogy Sztálin, aki megtorpedózta a finnek kiugrását, zokon veszi, hogy a nyugatiak a háta mögött alkudoznak, és újra különalkut köt a németekkel. Ennek alapján arra is gyanakodtak, hogy a béketapogatózások mögött valójában a németek állnak, akik össze akarják ugrasztani a szövetségeseket. Egy idő után a kiugrásra vonatkozó ajánlatok egyre inkább az USA-t vették célba. A nyugat akkor kezdte sürgetni a kiugrást, amikor már beleillett stratégia terveikbe, vagyis 1943 augusztusa után. Egyébként az oroszok is csak akkor kezdték fontosnak tartani a kiugrást, amikor biztonsá vált, hogy a megadás csak felőlük történhet meg. Ekkor már minden eszközzel ki akarták kényszeríteni

ni a kiugrást, akár német megszállás árán is. A magyar vezetés kutyaszorítóban volt. A nyugatbarát elemek elfogadhatatlannak tartották, hogy az ország kitartsa Hitler oldalán, és az is világos volt, hogy ebben az esetben újabb Trianon jöhet. A német győzelemben már csak a náci fanatikuskok hittek. Ezzel szemben joggal féltek attól, hogy az országba bevonulnak a németek. Sokan bíztak abban, hogy fontosak vagyunk és megérkeznek a Balkán felől a britek és az amerikaiak. Erre azonban nem volt semmilyen reális esély. Az angolszász megszállás délibábját kergető magyar vezetés jelezte, hogy csak a szövetségesek jelzésére vár a kiugrás végrehajtására, és kilátásba helyezték, hogy a magyar hadsereg leteszi a fegyvert, ha a csapatok megjelennek a magyar határon. Antonescu román conducator még erre is rálicitált, ajánlatát azonban elutasították. Valamikor 1943 októberében az amerikai és a brit katonai vezetés arra a következtetésre jutott, hogy akár német megszállás árán is ki kell ugrasztani a magyarokat, románokat és a bolgárokat. Közvetett bizonyíték alapján tudjuk, hogy a döntésről tájékoztatták a szovjet vezetést, sőt egy irat alapján nem lehet kizárni, hogy a német vezetést is. E lépés lehetséges következményeivel nem foglalkoztak. 1943 őszén titkosnak szánt katonai tárgyalások kezdődtek magyar és amerikai megbízottak között Törökországban, és ennek részleteiről valószínűleg több forrásból a németek tudomást szereztek. E megbeszélések eredményeként érkezett Magyarországra a Veréb misszió, egy három amerikai tisztből álló csoport. Míg Horthyék arra számítottak, hogy egy különféle részleteit beszéljük meg, a jelek szerint az amerikaiak csak azért jöttek, hogy biztosítsák a magyar hírszerzés együttműködését a németek ellen. A misszió vezetője, Florimond Duke később arra a következtetésre jutott, hogy küldetésük célja az volt, hogy kiprovokálják a német bevonulást. Megérzése nem volt alaptalan.

–Tettek-e bármit a nagyhatalmak, így, elsősorban az Egyesült Államok a magyar zsidóság megmentése érdekében?

– Sokan sokat foglalkoztak ezzel. Talán a legteljesebb ebben a kérdésben Tuvia Friling kétkötetes munkája, amely dokumentálja, hogy a britek semmilyen érdeklődést nem mutattak, amikor a magyar zsidóság megmentéséről volt szó. Sok bírálat érte az amerikai vezetést, amely elég későn reagált az Európában zajló népirtásra. Valójában azonban nem tehettek volna sokat, még akkor sem, ha nagyobb jóindulattal viszonyultak volna az embermentéshez. Lehetőségeik korlátozottak voltak, az amerikai hírszerzés balkáni hálózata, amely embermentéssel is foglalkozott, tele volt német kémekkel. Vitathatatlan

azonban, hogy nem igyekeztek megragadni minden alkalmat. Ennek nem csak az egyes tisztviselők antiszemitizmusa volt az oka, hanem hatalmpolitikai megfontolások is. Ugyanakkor jelentős mértékű cinizmusra vall, hogy az amerikai, a brit és – a jelek szerint – a szovjet vezetés számára kívánatosná vált egy olyan ország német megszállása, ahol több mint 800 ezer zsidó élt. Holott az amerikai és a brit vezetés is – és nem csak a legmagasabb szinten – tudta, mi folyik Európában. Nem menthetek volna meg mindenkit, de azokat sem igen próbálták megmenteni, akiket lehetett volna. Az angolok lesöpörték az asztalról azt az ajánlatot, amely életeket kínált volna hadianyagokért arra hivatkozva, hogy az ajánlat nem őszinte. Ez lehet, hogy így volt, de legalább megpróbálhattak volna időt nyerni azzal, hogy elkezdene tárgyalni. Erre sem voltak hajlandóak. Ugyanilyen közömbös volt a szovjet vezetés is.

Horthy felelőssége hatalmas

– Könyvében nem sok szó esik Horthyról. Mennyire volt beleszólása a magyar külpolitikába? Volt mozgáster? Tudjuk, hogy a németek bevonulásakor lettek volna választási lehetőségei: például lemondhatott volna. Ám ő szabad kezet adott a lelkesen deportáló államtitkároknak.

– Horthy irányította a magyar külpolitikát, felelőssége volt annak jó és rossz döntéseiben egyaránt. Háborúba vitte az országot, majd támogatta Kállay németellenes politikáját. 1942 után már nem volt mozgáster, csak rossz megoldások között választgatott. Honnan tudhatta volna, hogy az ország német megszállása a szövetségesek célja volt? Kállayról közismert volt németellenessége, Berlin folyamatosan követelte, hogy Horthy váltsa le. Kállay maga is illúziókat táplált. Mint számos kortársa, ő is elhitte, hogy országa fontos lesz a bolsevizmus elleni harcban, tehát angolszász megszállás alá kerül. Horthy is elvesztette realitásérzékét, komolyan hitte, hogy az oroszok elkerülik majd az országot, és úriember akart maradni a német szövetségesek felé is. Kérdés, hogy elkerülhető lett volna-e a holokauszt, ha Horthy másként cselekszik? Le kell szögezni, hogy a németek egyik legfontosabb háborús célja az volt, hogy megsemmisítsék az európai zsidóságot. Ilyen totális népirtási programmal még egyetlen más hatalom sem állt elő. Az is igaz azonban, hogy 1944-ben már szorított az idő. Ha Horthy és az általa kinevezett szélsőséges vezetés megtagadta volna a német követeléseket, sok ember megmenekülhetett volna. Horthy felelőssége tehát ha-

Ha Horthy és az általa kinevezett szélsőséges vezetés megtagadta volna a német követeléseket, sok ember megmenekülhetett volna.

A szövetségek a német bevonulás valószínű következményeit nem mérlegelték.

talmas, hiszen nem használta fel még azokat az eszközöket sem, amelyek rendelkezésére álltak. Úgy szoktam fogalmazni, hogy a német bevonulás nélkül nem került volna sor a magyar zsidóság nagy részének elpusztítására, de nem valósulhatott volna meg a németbarát magyar kollaboráns hatóságok aktív és gyakran lelkes támogatása nélkül. 1944 nyarán kiderült, hogy a kormányzó sokkal többet is tehetett volna, hiszen sikerült elérnie a budapesti deportálások leállítását. Ami a Nyugatot illeti: a szövetségesek számára a háború megnyerése volt a legfontosabb cél, és minden egyebet ennek rendeltek alá. Az 1944-es partraszállás sikere érdekében arra volt szükség, hogy minél kevesebb német egység legyen Normandiában. A könyvemben részletesen kifejtett okoknál fogva tehát, a szövetségesek el akarták érni, hogy a németek máshová vigyék csapataikat. Úgy számoltak, hogy Magyarország megszállására 10-15 német hadosztályra lesz szükség. Ekkor vált érdeké a magyar kiugrás sürgetése. A jelek szerint az ezzel járó német bevonulás valószínű következményeit nem mérlegelték.

1956: sorsára hagyott forradalom?

– 1956-ban némelyik nyugati rádióadó meglehetősen siettetett a magyar fejleményeket. A forradalom leverését követően a nyugat elítélte a szovjet beavatkozást, majd nagyszámban engedett be magyar menekülteket: de vajon milyen megfontolások vezették a nyugati hatalmakat abban, hogy alapjában véve sorsára hagyta a magyar forradalmat?

– Ha röviden akarok válaszolni, akkor ugyanaz a válasz érvényes a magyar forradalom és szabadságharc megmentésére, mint 1944-ben a zsidóké: nemigen tehettek mást. Az amerikai külügyi vezetés eltúrta a SZER adásait, melyben az harcra buzdította a magyarokat, miközben mindenki tudta, hogy azok külső segítségre nem számíthatnak. Világos volt, hogy a szovjet vezetés fegyverrel is meg fogja őrizni háború után szerzett birtokait, és ha szembe szegülnek velük, szinte elkerülhetetlen egy nukleáris háború. Ennek a kockázatát nem vállalhattak, hiszen végveszélybe sodorták volna a magyarokat és egész Európát. Amikor a CIA egy vezetője szóba hozta, hogy dobjanak atombombát a kárpátaljai szovjet utánpótlási vonalra, Eisenhower elnök leteremtette, hogy nem akarja elpusztítani azokat, akiket meg akar menteni. Egyébként sem lehetett volna csapatokat küldeni, hiszen az egyetlen nem kommunista szomszéd Ausztria volt, a frissen elnyert függetlenség ára meg a semlegesség. Bécs nem en-

gedte meg, hogy katonai gépek használják az ország légterét. Az USA európai szövetségeseire sem számíthatott volna katonai akció esetén. Szokás arra is hivatkozni, hogy a szuezi válság, amely október utolsó napjaiban robbant ki, úgymond elvonta a figyelmet a magyar válságról. Ám Szuezi nem befolyásolta érdemben a Nyugat magyarországi politikáját. Annál inkább a szovjetet: Az a tény, hogy a britek és a franciák elkezdtek Egyiptom bombázását, szerepet játszott abban, hogy a szovjet vezetés október 31-én elszánta magát a forradalom fegyveres leverésére. Bár hozzáteszem, előbb-utóbb erre amúgy is sor került volna, hiszen Nagy Imre már nem volt képes irányítani az eseményeket, és a szovjetek semmi áron nem engedték volna, hogy Magyarország kilépjen a tömbből. Diplomáciai megoldásra nem voltak nyitottak a szovjet vezetők, hiszen 1955-ben Moszkva arra sem volt hajlandó, hogy tárgyaljon az amerikaiakkal Kelet-Európáról. Fel szokott merülni, hogy John Foster Dulles Dallas városában elmondott beszédében, melyben arról szólt, hogy az USA nem tekinti lehetséges szövetségeseknek a magyarokat, szabad kezet adott Hruscsovnak. Ám itt inkább arról volt szó, hogy a washingtoni vezetés meg akarta nyugtatni a Kremlt: Amerikának nincsenek ellenséges szándékai, tehát van mód arra, hogy diplomáciai eszközökkel rendezzék a válságot. Moszkva pontosan tudta, hogy a Nyugat tehetetlen a szovjet atomerővel szemben, és azt csinál, amit akar.

A rendszerváltást a lengyel és a magyar belpolitikai fejlemények irányították

– Könyvében következetesen és meggyőzően érvel amellett, hogy egy olyan kis – és rossz helyen lévő – országnak, mint Magyarországnak, nemigen lehet önálló külpolitikája, hiszen azt mindig erősen befolyásolják a nagyhatalmak – nem ritkán eltérő, vagy egyenesen ellentétes – szempontjai és érdekei. Számukra fontosabb a stabilitás és a béke, mint egyes népek igényei és sorsa. Nem naivitás-e akkor ma is, „szuverenitásról” beszélni?

– Pontosabban talán arról van szó, hogy egy kis ország külpolitikája nem mindig képes arra, hogy befolyásolja az adott ország sorsát a nemzetközi politikában. Ettől még egy külpolitika lehet jó vagy rossz, igyekezhethet figyelembe venni a nemzeti érdeket vagy sem, adhat kielégítő vagy elhibázott választ egy helyzet kihívásaira. Románia ugyanúgy tagja volt a szovjet szférának, mint Magyar-

ország. Nem léphetett ki a Varsói Szerződésből, nem léphetett a NATO-ba, nem veszélyeztethette a szovjet érdekeket. De mégis kialakított magának egy kis játékkeret, ami egy darabig hasznot hozott számára. Walter Ulbricht képes volt rávenni a szovjet vezetést, hogy zárja le Kelet-Berlint, hogy fenn tarthassa uralmát. A második világháború alatt Magyarország nem kerülhetett angolszász megszállás alá, nem érhetett el kedvezőbb határokat, de ha nem próbálkozik a kiugrással, akkor talán – hangsúlyozom: talán – elkerülhette volna a német megszállást, annak minden katasztrofális következményével.

– Az 1989-et megelőző időkben számos nyugati ország megijedt a gyors, kiszámíthatatlan magyar fejleményektől. Az osztrákok féltek kapcsolatuk megromlásától a szovjetekkel, a franciák saját nagyhatalmi státuszuk csökkenésétől, az angolok szintén megijedtek. A „történelem országútján” élő kis népek pedig naivul hittek nekik, vártak és mindig várnak tőlük valamit.

– Bush elnök arról írt Gorbacsovnak, hogy 'mi ketten felszabadítottuk Kelet-Európát és egyesítettük Németországot.' Ennek a fele sem igaz. A rendszerváltást, a kommunista tömb eltűnését és a Varsói Szerződés összeomlását a lengyel, illetve a magyar belpolitikai átalakulás idézte elő. Ez az átalakulás nem mehetett volna végbe Gorbacsov új irányvonala, reformjai nélkül, ugyanakkor a szovjet pártvezető nem szándékozott lemondani a Szovjetunióban betöltött szerepéről, és nem kívánta a szocialistának nevezett rendszerek összeomlását sem.

Valójában reformja nem a rendszer felszámolását, hanem ellenkezőleg, a 'szocialista' világrendszer megerősítését szolgálta, és szándékai szerint a reformokat a szocialista rendszer keretein belül kellett volna tartani. Az amerikai vezetés sem kívánta a jaltai rendszer összeomlását. Az elnök látogatása Varsóba és Budapestre, az Egyesült Államok érdeklődését volt hivatott mutatni a vasfüggöny mögötti események iránt, ám a magyaroknak hozott 25 millió dolláros – vagyis szimbolikus – segély világossá tette, amit Bush Gorbacsovnak is hangoztatott: továbbra is szovjet szférának tekinti Kelet-Európát. Hasonló volt az európai hatalmak álláspontja is. Ennek több oka volt. Elsősorban a szovjet viszonylat számított, és nem akarták, hogy a tömb esetleges elvesztése a szovjet reformok és Gorbacsov vesztét okozzák. Emellett felmerült, hogy a szovjet hegemonia helyett hatalmi vákum alakulhat ki, amely destabilizálódáshoz, helyi viszályokhoz, akár fegyveres konfliktushoz vezethet. Különösen a britek és a franciák tartottak a német térhódítástól. Paradox módon a VSZ megszűnése biztonsági problémát is okozhatott, hiszen megkérdőjelezhette a NATO létjogosultságát. Az addig ismert világ nem volt veszélytelen, de kiszámíthatóbb volt, mint a kialakulóban lévő új. Végül térségünk csak egy volt a világ számos válságpontja között, és a korszak nyugati vezetőit nem áldotta meg a sors azzal a képességgel, hogy idejében felismerjék a sorsfordító pillanatot. 1942 óta először adódott olyan pillanat, melyben Magyarország mestere volt saját sorsának és élt a lehetőséggel.

Különösen a britek és a franciák tartottak a német térhódítástól.

A zsidóság (képének) története

Avagy: A zsidók mások szemében – Gadó János előadásai a *Szombat* szervezésében

„A másik ember tekintete tesz zsidóvá” – Jean Paul Sartre maximáját alapul véve próbáljuk értelmezni azt a jelenséget, hogy a zsidók és környezetük gyakran teljesen másképp látják közös dolgaikat.

December 9.: Az „izraelita” és a „cionista” (szitok)szavak története

December 16.: A politikai korrektség bírálata

Helyszín: Bálint Ház (Budapest VI., Révay u. 16.), Kibic terem Időpont: kéthetente szerdánként, 18 órakor

Tandij: óránként 600 Ft (előre váltható bérlet 1000 Ft)

Jelentkezni az info@szombat.org e-mail címen, délutánonként a 311-6665-ös telefonszámon, valamint a helyszínen lehet.

Támogató/supported by the L. A. Pincus Fund for Jewish Education in the Diaspora, Israel

Partnerek: Bálint Ház, Magyar Zsidó Kulturális Egyesület, Szombat Alapítvány

Kőszeghy Péter

SZÚNYOGOK ÉS NEMESKÓCSAGOK

Gáli József (Gyula, 1930. február 10.–Budapest, 1981. március 5.). író, költő, drámaíró mára feledett alakja a 20. századi irodalomnak. Sokszor halt meg, de sohasem jókor.

Kikeresztelkedett zsidó családban született, Apor Vilmos volt a kereszta. Szülei orvosok, apja a gyulai József-tüdőszanatórium köztisztelőben álló főorvosa. A pannonthalmi bencés gimnáziumban kezdte meg középiskolai tanulmányait, amelyeket nem folytathatott, 1944. június 29-én a 14 éves Gáli Józsefet családjaal és a többi gyulai zsidóal együtt Auschwitzba hurcolták. Itt halt meg apja, anyja, nagyanyja, orvostanhallgató nővére. Bátyja, Ákos, munkaszolgálatosként pusztult el.

Egész családjaából egyedül ő maradt életben. Beteg vésével és szívvel, félvakon érkezett haza. Gyulán, egy katolikus gimnáziumban fejezte be a középiskolát.

A Színház- és Filmművészeti Főiskola dramaturg szakán tanult tovább, 1949-ben, az első év befejeztével, mint osztályidegent eltávolították. 1951-ben *Erős János* című mesejátékáért József Attila-díjat kapott, és a főiskolára is visszavették. 1955-ben *A királyné szoknyája* címmel mesekönyve jelent meg. 1954-ben kellett volna diplomát kapnia, a formális követelményeket teljesítette, írt egy drámát, a *Szabadsághegyet*. Ám a mű csak a formális követelményeknek felelt meg, az ideológiaiaknak kevésbé. Osztályfőnöke, Gyárfás Miklós támogatása kellett hozzá, hogy két év múlva végre diplomát kaphasson és a darabot a József Attila-színház bemutathassa, éppen azokban a napokban, október 6-a körül, amikor Rajk László és vele együtt kivégzett társai ünnepélyes újratemetése volt. A korabeli beszámolók szerint a temetésen mintegy kétszáz ezren vettek részt, ez a légkör nyilván befolyásolta az előadást, amelyet egyébként (a visszaemlékezők szerint) Nagy Imre is végignézett. Érdekes, hogy egy nem is olyan régi esemény megtörténtének hogyanjában mennyire nincs konszenzus. Barta András, a Magyar Nemzet kritikus szerint a *Szabadsághegyet* mindössze hatszor-nyol-

szor adhatták elő. Csurka István – bármilyen furcsa most: Gáli barátja, egykor a főiskolán osztálytársa – szerint a premier volt a darab egyetlen előadása. A dráma 1990-es veszprémi felújításának kritikus szerint Gáli darabját az október hatodik *nyilvános főpróba* után (Rajk és társai temetésének napja) azonnal betiltották. Nyomtatásban – tudtommal – az eredeti mű soha nem jelent meg, csak Darvasi László (Gáli átíró/átíró) szövege. Hogy a forradalom után nem – ez érthető. Hogy a rendszerváltás után sem, ez már bonyolultabb kérdés, hiszen mint kordokumentum is megérdemelné a nyilvánosságot. Én csak két, egymásra rakódó okot tudok elképzelni: egyrészt a 90-es évek utáni magyar közgondolkodást – túl a szólalmokon – kevésbé érdekelte 56.¹ A történelemeket még csak-csak, de hát mit kezdjen egy történész egy drámával? Másrészt: nem is olyan kellemes olvasmány Gáli darabja: egyszerre vádirat a rákosizmus ellen, s egyszerre vádirat az elmúlt negyedszázad pragmatikus harácsolói ellen. Túl sok a párhuzam.

És hát, mondjuk ki: nem jó dráma. Sematikus és több vonatkozásban valószínűtlen. Az értéknél nagyobb a helyi érték.

A *Szabadsághegy* a Rajk Lászlóról, a Horváth Mártónokról szól, s mintegy előlegezi a pár hét múlva bekövetkezőket. Parabola, moralitás, tanmese. Adott egy tipikus kádercsalád: az átkos Horthy-korszakban nyomorognak, az apa életét adja kommunista elveiért, az anya munkásszony – ahogy kell. A három fiúk a korszak három lehetséges életútja: az egyiket ártatlanul perbe fogják, börtönbe zárják, szabadulása előtt meghal. A másik fiú barsónyszékben ülő miniszter. A harmadik: iszákos gyárigazgató, aki azonban látva-látja a bűnöket, a korszak vétkeit. Az utóbbi két férfi egy valamiben ért egyet: börtönben meghalt testvérük sorsát titkolják anyjuk előtt, a

A hősök panteonjában sem jutott neki hely.

halott nevében leveleket hamisítanak, amelyekből az derül ki, hogy testvérük a nagy és dicső Szovjetunióban az épülő szocializmust tanulmányozza. Az anya azonban megtudja az igazat: megtudja, és *lényegében semmi nem változik*. Ez nagyon Gális megoldás. A színlelés, a társasjáték folytatódik. Katarzis, élet-átértékelés: nincs. Ezt a darab hibájának szokták felróni, pedig – szerintem – legfőbb erénye: igen, ilyen végtelenül hazug ez a világ. Szabadsághegyen él a proli család, de az a vágyott szabadság, az nincs.

Az 1956-os forradalom- és szabadságharcban október 25-től az *Igazság*, a forradalom leverése után az *Október Huszonharmadika* és az *Élünk* című lapok szerkesztője. 1956. december 5-én letartóztatták. A Tóth Ilona és társai perben négy év börtönt kapott, majd a Legfelsőbb Bíróság 1957. június 20-én a Magyar Népköztársaság államrendje ellen irányuló szervezkedés vádjával halálra ítélte. A nemzetközi tiltakozásnak köszönhetően kapott kegyelmet, együtt Obersovszky Gyulával. (Másik barátját, Angyal Istvánt, 1958. december elsején felakasztották.) Gáli büntetése 15 év lett, majd 1961. április 4-én amnesztiával szabadult.

Kiszabadulása után Heinrich Böll – ő harcolta ki, hogy Gálit nyugatnémet kórházban, Hamburgban kezelhessék –, Bertolt Brecht, Peter Handke, Hermann Hesse, Ödön von Horváth, Henrik Ibsen, Franz Kafka, Friedrich Schiller, Friedrich Wedekind és mások műveit fordította, az említettek magyarországi recepciójában meghatározó szerepe volt. 1963-ban végre állást kapott az OSZK Színháztörténeti Tárában. Itt dolgozott 1975-ös nyugdíjazásáig – ekkor még csak 45 éves volt.

Mint Eörsi István találóan és némi túlzással megjegyezte: Gáli 12 évenként meghalt. Először 1944-ben, aztán 1956-ban, aztán 1968-ba (orvosi műhiba folytán beállt nála a klinikai halál), aztán – következett volna 1980. Majdnem. Három hónappal élte túl a szokásos 12 évenkénti halást. Immár véglegesen, 1981-ben, 51 évesen távozott. *Szűnyogok és nemeskőcsagok* című novelláskötete, jelen írás tárgya, már posztumusz jelent meg, halála évében.

Az utóélet nem túl bonyolult: 1983-ban bemutatták *Daliás idők* c. drámáját Miskolcon, *A Tűz balladája* című meséjét műsorára tűzte a televízió. Drámái közül a *Válás Veronában* címűt betiltották, a *Szabadsághegy*-et a Veszprémi Színház, a József Attila Színház, a Szegedi Színház újította fel, aztán a Színművészeti ment vizsgaelőadás-ként. Ennyi.

*

A novelláskötet csekély terjedelmű, mindösszesen 8,5 ív. Három részből áll.

Az első rész, jobb műfaj-elnevezés híján, 4 novella.

Visszafelé haladunk az időben.

Így kell fulladni! – ez a címe a szív- és vesebeteg, láncdohányos szerző első novellájának. Tanmese: aenigma ér-

telemben, a kötet egészét előlegező. Az alaphang: ebbe az életbe, amelyet majd elmesélek nektek, tisztelt olvasók, *így kell (bele)fulladni*. Mese és irónia, semmi érzelmesség, a leírt világ abszurditása értelmetlen marad, majd értelmezi az olvasó, ha akarja. Mint Gáli legtöbb írása: szenvtelen közlés. A szereplők: a csodálatraméltó orvosprofesszor, a „pápa”, az ő hódoló, a megaláztatást piedesztálra emelők, és a beteg, aki *fullad*, tényleg *fullad*, és a halálos beteg, aki *még jobban fullad*, látványosan és szenvedőn. Az orvospápa győz: a fulladónak be kell látnia: rosszul fullad. Nem is fullad. *Ahogy a halálos beteg teszi: na, az fulladás!*

A következő novella a *Leltárhiány*. Az elbeszélő: *Illés*. A próféta. Az „amikor még mi voltunk az ifjúság” időszakról szól, a főiskola, e „zseniképző” éveiről s főleg a főiskolai utáni néhány évről. *Feriről*. Akit az elbeszélő, úgy mond, ki akar játszani az agyából.

A több változatban előadott képlet: Feri, akivel az elbeszélő egykoron együtt járt a főiskolára, a munkásmozgalmal tehetségtelen írója. Aki mindig meg akarja írni Gyulát, az ő bátyját, a hőst, akit a németek lelőttek. Ezenközben menekül vidékről Pestre, merthogy őt csak itt érthetik meg, ezenközben támaszkodik az aparatszik rokonokra, vagy legalábbis azt hazudja, hogy ezek a rokonok léteznek, ezenközben iszik, mint állat, kötéllal veri kollégáit, ökölrel az asztalt, de hát: neki lehet. „*Tűz az imperialistákra!*” Remekművet akar csinálni, de nem megy. A csúnya polgárok kibabrálnak a szegény prolival.

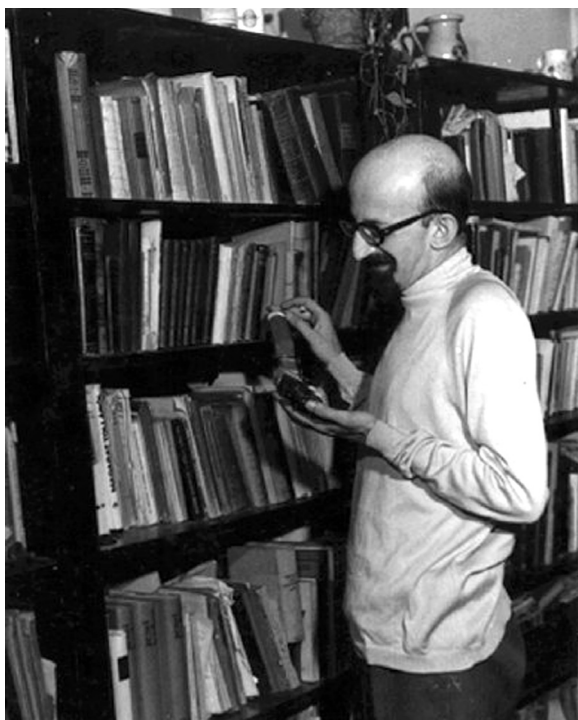
Mindez tökéletesen érdektelen lenne, ha Gáli nem mutatná be, hogy a szűkebb és tágabb környezet mennyire szeretné, ha *nem* kéne hinni a szemének, ha Feriben csak egy csepp tehetség lenne. Senki nem mondja meg nyíltan, egyenesen, hogy nem tud írni. S nem (csak) gyávaságból. *Hanem, mert annyira jó lenne, ha tudna*. Feri: *maga a létező szocializmus*. Ami annyira jó lenne, ha jó lenne. Gáli

Gáli József,
balján Eörsi István

Gáli
12 évenként
meghalt.

sors- és kortársai közül sokaknak volt ez alapkérdés. Feri száználmas. A szó minden értelmében. Áldozat is ő. A tragédia: hogy nem lehet sajnálni. Mint ahogy a többi szereplőt sem: a megvilágosodó egykori osztályfőnököt, Zágolyt, vagy a nagyhatalmú igazgatóasszonyból óraadó tanárrá lefokozott, megöregedett Zsannát. Kinek hite/vaksága örök: „Én mindig tudtam, mit, miért csinálok. Engem elárultak. Tévedni ti tévedtetek.”

Feri egyedül marad. Gyuláról (a hős bátyról) írt, a falusi kultúrházban, amatőr-szereplők improvizálásával bemutatott drámája közröhej tárgya lesz, elhagyja felesége, kedvese, kevésszámú barátja. Cetlik maradnak utána: „Isten nem ver bottal. Gyula bosszút áll.” „Senkinek sem be-

Gáli József

széltem róla, de a kivégzett partizán drámáját csak modernül szabad megírni. Hármasság, vagy formabontás!”, „Szeretem az életet... Ez lesz Gyulám utolsó szava.”

Kész a leltár, azaz a mese motívumai: egy fél pár zokni, egy üres sörösvég, egy rossz ballon, egy új télikabát, egy kötél stb. Feri: *ennyi*. És ez a lényeg. *Hogy nem több vagy más*. S a partizánt, a talpig becsületes, egyszerű, naiv férfiút, aki nem is gyaníthatja, hogy mivé lesz, talán nem véletlenül hívják Gyulának. Gyulának, ahol az író gyermekkorában élt, s amely a kötet számos további novellájának helyszíne. *Gyula ilyen volt s ilyen lett?*

A *Kinn a bárány, benn a farkas*, mint tudjuk, egy gyermekjáték. És Gáli következő novellájának a címe. Olyan játék ez, ahol „a legtöbb esetben (...) a bárány választja ki önmagát: én vagyok a bárány, kapj el, farkas, és falj fel, mert nekem ebben kedvem telik.” A játék ideális terepe a

zárt tér: „Tábor, munkásszálló, turistaház, ideggyógyintézet, laktanya, kórház vagy börtön”. És innentől szinte bármilyen – az adott játék szabályainak megfelelő – történet következhetne. „Zárójelben hangsúlyozandó – figyelmeztet Gáli is – hogy példánk a számtalan közül csak a játék egyik variánsa (...)” Igen, számtalan szereposztása van a megalázónak és a megalázottnak, s a dolog természetrajzához tartozik, hogy a többi bentlakó, a játék külső szemlélő, mindig a farkasok pártján vannak.

A *Címszavak egy önéletrajzi lexikonból* – pontos cím. Minden szócikk az önéletrajz egy-egy lego-darabja. Borzalmak – szenvtelenül. Esetleg ironikusan. Nézzünk egyetlen címszót: *Gyümölcsközlés*. Talán vannak olyan fiatalok, akik már e szót sem értik. A vásárló a gyümölcsös közértben válogat. Satnya, rohadt jobbra – nem kell; szép, piros-ló, érett, balra – kell.

Idézzük: „A légerekben is kihajigálták időnként a barakkládából az eleve rothadásnak indulókat. Levernek például egy cölöpöt, és a cölöpre vízszintesen ráerősítenek egy léceket, aki a léceket át tud sétálni, és nem veri be a fejét, az kispaprikának, korcsnak bizonyul. Te bizonyosan elsétálnál alatta, így tizennégy évesen, de Apád elrejt a latrinabarakkban. Hosszú árok húzódik végig a barakkban, és a deszkakövek alatt vascső fut. Apád két csuklódnál fogva ehhez a vascsőhöz kötöztet. Te pedig lógsz. Lógsz egy álló délelőttön át, derékig az ürülékben, pácolódsz a klórbűzben és másféle illatokban, hogy tartós légy, és kibírd az életet.”

*

A második rész: *Elmondom az életemet állatokban. Életemet* – nem az *életemet*! Ki mondja el? Miért nem egyes szám első személy? Valaki, aki mindent tud Gáliról. Ez csak Gáli lehet. De hát ott a harmadik személy. Nincs más választásunk: egy mindentlátó, azaz az Isten. Egy Gáli-tudó, vélhetőleg ateista isten. Amiket Gáli megír, azt nem lehet egyes szám első személyben elmondani.

A gyermekkor, sőt: kisgyermekkor. A borzalmak előtti lét. De itt is majdnem minden Auschwitzról szól. Vannak elő- és utó-Auschwitzok. Az előkhöz tartozik Bobbi kutya kivégzése („A hiányt pótló elvesztése kellemetlenebb, mint maga a hiány”), a kopasznyakú kakas nyakának elvágása, pragmatikusan ételként való feltalálása. A narrátor megjegyzi: „És ekkor határozta el, hogy nem lesz orvos, ne-hogy gyógyítani kelljen azokat, akiket utálsz!”. A *Farkaskutyák* – akik/amelyek, idézem: „bűvöletesen szépek és féltelmesek voltak” – pedig már Auschwitz jelenében játszódnak: amikor is a lengyel zsidók a fürdőben felfedezik, hogy a kis Gáli nincs körülmetélve, s ezért megölnék. „... apád felugrott az egyik lócára, és mint aki vizelni akar, megragadta a nemi szervét.” Mint körülmetélt szerszámmal, mint bizonyítékot, mint fia számára mentséget. De Gáli *nem* ez menti meg, hanem a nyurga – azaz Angyal István, ekkor rabtárs, 56-ban bajtárs. Gáli – bizonyos értelemben – a németeknek köszönheti életét. A fegyelemnek. Mert a

nyurga „Mützen ab!”-ot kiált, a tiszteletadás vezényszavát, mire, természetesen, mindenki vigyázzba merevedik, a körülméletlen gyerek ütlegetése abbamarad.

A szenvtelen mondatok ellenére (vagy éppen ezért) a képek beleégnek az olvasóba.

A több alfejezetre tagolódó *A püspök madarai* című írás, minden boldoggá avatásnál méltóbb emléket állít Apor Vilmosnak, a „plébános úr”-nak,² és, nem mellékesen, a harmincas-negyvenes évek Gyulájának. Sajátos, úgymond *idézeteket* olvashatunk verebekről, esetenként a legyekről Primecz Kálmánné kofától (övé a keret, a kezdet és a vég), a 100 éves cukrászda cukrászától, Bathári Jenő grófi titkártól, Gebejdi Nándor, géperejűbérkocsi tulajdonostól, dr. Gáli főorvostól. *A katolikus egyház helyében én bevinném ezeket az írásokat a boldoggá avatási jegyzőkönyvbe.*

*

A harmadik rész, az utolsó, a címadó írás: *Szűnyogok és nemeskócsagok*. A kötet kiemelkedően legjobb írása.

Mondtam már, visszafelé megyünk az időben: az első részt – amennyiben és amikor az idő egyáltalán értelmezhető – a felnőttkor, a második részt a gyermekkor motívumai uralják. A harmadikban ez megfordul, egyfajta summázatként: a gyermekkorral kezdődik és, legalábbis formálisan, a Rákosi-korszakkal végződik. A fikció szerint: napló. Nagyon pontosan datálva. Kezdődik 1943. július elsején, csütörtökön és végződik 1949. november 4-én, pénteken. Ám a vége felé ezt olvashatjuk:

„Mi lesz? – kérdeztem a nyurgától a Ligetben.

Talán forradalom – (...)”

Formálisan 1949. Ám 1956-ból nézve.

„A nyurga volt az egyik útítársam, feltehetően nem véletlenül utaztattak bennünket egy járaton. Már rabruhában volt. Mellém ült. Tudtam, hogy ügye rosszul áll, tudtam, hogy mindent magára vállalt, tudtam, hogy kellemetlen modora rekord méreteket öltött, tudtam, hogy nem mondja magát bűnösnek, és nem kér kegyelmet. Tudtam, hogy ez az utolsó találkozásunk.”

A 1949-es dátum nyilvánvalóan az 1981-es cenzornak szólt. A napló 1956-ban végződik.

A történet: Szűcs Imre tündöklése és bukása. És immár egyes szám első személyben. Ezt Gáli mondja el, nem a mindentlátó.

Szűcs házitanító. Szinte mindenben különb a kis Gálinál, tanítványánál. Sőt: triumfál tanítványa családjánál is, hiszen még a rigorózus és korlátozott nagymamát is mórre tanítja: összezúzza féltve őrzött csészéit. Svarc, Stolz, Schlezinger, ahogy a nagymama hívja, a zsidó gimnázium diákja, ám immár Szűcs néven. Erős. Bokszol. Jó matekos. Tudja, mikor van az amerikai függetlenségi nyilatkozat kikiáltásának napja. Káromkodik: „bassza meg” – nagyon tetszik ez a kis Gálinak. A nagymama csak kárál: „Azt hiszed, nyernek valamit a Svarcok, Grünök, Weiszek, ha most hirtelen levedlik a nevüket?

Semmit se nyernek, semmit. Attól még ugyanolyan büdös zsidók maradnak.”

Az unokaöcs csónakot kap ajándékba, amelyet a nagymamáról – ETELKA – akarnak illendően elnevezni. Szűcs Imre (tanítványa nagy öröme) átfesti a csónaknevet a nagymama gúnynevére, PITYUKA. A csónakavatási családi ünnepség botrányba fullad.

A nagymama „Szűcs Imrére nézett, aztán megfordult, szokatlanul fürgén felszaladt a töltésre, és eltűnt a túloldalon”. „...nagyanymát több óras keresgélés után az egyik tisztáson találták meg – egy fatönkön üldögélt, kezében pezsgős bögréjét szorongatta. Ha nem bukkannak rá, amilyen szívós, makacs asszony volt, talán túléli a második világháborút. Egy évet könnyedén átvészelt volna vadszedren és fakérgen, esővizet gyűjtve pezsgősbögréjébe, és sohasem kerül gázkamrába.”

Szűcs Imre és tanítványa kerekelt old. De jönnek a szűnyogok és a nemeskócsag. Az előbbieket gyötrik Szűcs Imrét, az utóbbi, hiába vág hozzá követ, „méltósággal elrepült”. És Szűcs által károsnak nyilvánítottak, mert eleszi a halat – háborús időkben – az emberek elől... Amikor ezt az érvelést a kis Gáli röhejesnek tartja, Szűcs kitör: „Mit röhögsz, te idióta! – kiabált Szűcs Imre. – Gyere hozzánk Debrecenbe lakni, hetedmagammal egy szobában, és aludj az én nagymamám visszeres lábánál, aki nemcsak dilis, de horkol is!”

A gyerek Gáli első szerelmét, a hegedülő Luciát, felakasztják. A történet beleszövődik a csónakavatóról távozásba. Nagyon egymásba kapaszkodnak itt a motívumok, az anya is zenész, játszott is együtt Luciával. „Luciát ünnepelnék, nem a rohadt unokaöcsémet. – Bár fordulna fel, ott ahol van! Szabadon szakadt ki belőlem a szűcsimrei szóhasználat: *fulladj meg*, bassza meg!” Emlékszünk: az első novella megtanított, hogyan kell fulladni. Az unokaöcs jó tanítvány lehetett, mert Gáli zárójelben odaveti: „Ez meg is történt a következő nyáron. – Gázban, június 29-én, Péter-Pálkor, a kivagonírozásunk napján.”

Gáli József,
baloldalt
Obersovszky
Gyula

„– Fordulj fel, fulladj meg, rohadt, rohadt – visszahangozta fülembe a Körös-part. Sűrű szúnyogfellegetten át láttam a vízen a yachtomat, fedélzetén Lucia állt, menyasszonyi ruhában, és hatalmas, fehér kócsag repült felette.”

Szűcs Imrét a nagymama nevének kigúnyolásáért – egyéb bűneit csak a tanítványa ismeri – elbocsátják a házitanítóságból. Róla beszél a család:

„ – Kár. Olyan kedves fiú volt különben. És csak tizenhét éves! – mondta anyám este a verandán, és öszszébb húzta nyakán a kék bársony pongylóját. – Kitől fogsz ezentúl boksizolni tanulni? Számtanból is folyton bukásra állsz.

Nem érdekel! – kiáltottam. Bántott, ahogy Szűcs Imréről beszél és a pongylóját igazgatja. Nincs szükségem boksizolásra, se számolásra! Úgyis megdöglünk a háborúban! Azt hiszed, nem hallom, miről sutogtok éjjel apával az ágyban? Mindenki beledöglük! Még Szűcs Imre is!

A Szűcs, az nem – szólt közbe nagyanyám. Először mondta ki így ezt a nevet. – **Az nem.** Annak laposra van boksizolva az orra.”

Most a sokjelentésű szöveg – pongyola igazgatása – egyetlen mozzanatára figyeljünk: a nagyanya szó szerint ugyanazt mondja Szűcsről, mint az elbeszélés végén a nyurga: „...és majd azok csuknak le minket, akiket hatalomra juttattunk.

Szűcs Imre?

Az nem.”

A *szűcsök* sem nem döglenek bele, sem nem csuknak le minket. „Az szolgál, és az is marad” – summázza a nyurga.

1943. július 5-e után a naplóban 1949. január elseje következik. Mintegy hat év kimarad. Éppen a láger, s ami közvetlenül utána volt. Gáli és Szűcs ekkor talál-

koznak ismét, s ekkor bukkan fel újra a „kellemetlen modorú nyurga” is. Kiderül, a villamosbalesetben karját veszített, háborús hőst játszó Szűcs: Ávós. Mindent lehet – ezt nem. Szűcs önvédelme mind az elbeszélő, mind a nyurga (Angyal) számára elfogadhatatlan: „– Tudod, miért lettem én nyomorék? – kiáltotta Szűcs Imre, és csonkjával mellbe lökte a nyurgát. – Szándékosan lelöktek a villamos lépcsőjéről, mert zsidó vagyok!” – A Rákosi-korszak zsidó származású vérbíróinak, ávósainak nem ad felmentést a származás. Az *Auschwitz meghatározta koordináták ezt nem engedik*. Gáli egy éjszakát inkább a liftben tölt, az emeletek között ingázva, mintsem egy szobában aludjon Szűcs Imrével.

*

Gálit figyelmesen kell olvasni. *Lassan lesz jó*. A motívumok kavarcos játéka, az elő- és utó-Auschwitzok kavargása, a szenvtelen tárgyilagosság nehézkesen – meggyőződése, hogy ez a nehézkesség szándékos – bontja ki a szöveget. Nem tudom, ennyire nem ismerem, de azt gondolom, Gáli arisztokrata volt. Főnemes. Megválogatta befogadóit, társaságát.

Egy bizonyos. Ha csak 8 és fél ív is: szerzőjét a 20 század jelentős írói közt kell/kellene számon tartanunk. Egy zsidó magyart. Egy zsidó-zsidót. Egy magyar magyart. Sok van ilyen, csak nem írnak ilyen jól.

JEGYZETEK

- 1 „Továbbmegyek: úgy látom, az '56-os forradalom egyszerűen nincs jelen a magyar irodalomban. Ez a kijelentés provokatívan hangzik, némileg túlzó, elnagyolt, ha úgy tetszik, felszínes is, de lényege szerint igaz.” Pályi András, *A forradalom és az irodalom*, Beszélő 8. szám, Évfolyam 1, Szám 7 » 1956
- 2 Amikor a boldoggá avatás valójában megtörtént (1997. november 9-én, II. János Pál pápa) Gáli már 16 éve halott.

Trauma és utóhatás

Semináriumsorozat a vészkorszak és a másodgeneráció irodalmáról a *Szombat* folyóirat szervezésében, Szántó T. Gábor vezetésével

Keddi napokon, 18.00-kor a Bálint Házban (Budapest VI., Révay u. 16.)

Jelentkezni, olvasni és beszélgetni a művekről sosem késő!

• **December 15.:** Kortárs költők a vészkorszak és a zsidóság élményéről, előadó: Szántó T. Gábor

Részletek: <http://www.szombat.org/seminarium>

Tandij: óránként 600 Ft – Az őszi félévre előre váltható bérlet: 1000 Ft

Jelentkezni a szanto@szombat.org e-mail címen, vagy délutánonként a **311-6665**-ös telefonszámon lehet.

Támogató/supported by: the L. A. Pincus Fund for Jewish Education in the Diaspora, Israel

Partnerek: Bálint Ház, Magyar Zsidó Kulturális Egyesület, Szombat Alapítvány

13+2

IV. Zsidó Filmfesztivál

November 19. és 22. között megint a zsidó filmeké volt a főszerep a Művész Mozi-ban. A negyedik alkalommal megrendezett Zsidó Filmfesztivál programjában tizenhárom játékfilm és két dokumentumfilm szerepelt. A többségében itthon még nem vetített filmek – több mint nyolc országból – változatos műfajokat képviseltek. A ZsiFi szervezői igyekeztek minél szélesebbre tárni a kaput, zsidó és zsidó kötődésű filmesek a zsidó közösség problémáiról, másokhoz fűződő viszonyáról szóló alkotásaival. Az elmúlt két év nemzetközi filmterméséből készült válogatásából Magyarország Oscar-nevezettje, a *Saul fia* sem maradhatott ki. Mint ahogy a tavalyi közönségkedvencet, *A zsidó bíborost* is újra vetítették a fesztiválon.

A közelmúlt történései, a szélsőséges iszlám terroriszervezetek működése égető aktualitást kölcsönöznek a francia Alexandre Arcady *Huszonnégy nap* című filmjének. Az elmúlt évek antiszemita erőszakhullámának kezdeteként tekintenek a 2006-ban elrabolt és halálra kínzott zsidó fiatalember, Ilan Halimi brutális meggyilkolásának a történetére. A film Ilan anyja, Ruth elbeszélésén alapszik és az áldozatok, a rettegésben tartott család szemszögéből dolgozza fel a rasszista büntetett. Arcady filmje egyaránt fókuszál a hatóságok felelősségére, a rendőrség „tapintatos” bizonytalankodására, tehetetlenségére.

A huszonhárom éves Halimit 2006 januárjában, Párizsban rabolta el az elefántcsontparti származású Juszuf Fofana által vezetett Barbárok elnevezésű szélsőséges csoport. Egy internetes oldalon megismert iráni lányt használtak csali-

nak az elrablásához. A rendőrség óvatosságát az indokolta, hogy sokáig azt hitték, profi emberrablókkal van dolguk. Ezzel szemben egy helyi amatőr bűnöző csoport tartotta fogva a fiatalembert. A huszonnégy napon át húzódó túsdráma során Halimit éhezették, kínozták, megcsonkították, homlokán cigarettát nyomtak el, késekkel vagdalták, levágták a fülét, egyik lábujját, bőrét savval maratták. A brutalitást csak nyomokban bemutató képsoroknál erősebb az érzelmi szál, ami a húsz éve családjától különülő apa és a fogva tartók között zajló telefonhívások, a váltságdíjon való alkudozás során a rettegést helyezi a történet középpontjába. A vasúti sínek között még élve megtalált, testének nyolcvan százalékában megégett áldozat a kórházba szállítás közben halt meg. A zsidókra vadászó bűnbanda huszonhét tagját különböző fokú börtönbüntetésre ítélték, az afrikai hóhért, Fofanát életfogytiglanra. Arcady mozija korrekt, a valós tényeken alapuló fikció, de nem merészkedik messzebbre a brutális gyilkosság antiszemita motivációjának társadalmi közegében.

A zsidó identitás családi berkeibe ka-lauzol az eddig színészként ismert, a *Dokik* című vicces kórházi sorozattal híressé vált Zach Braff. Amerikai független filmsként 2004-ben jelentkezett először a Natalie Portmannel készített *A régi környékkel*. Második rendezése, a *Bárcsak itt lennék* továbbviszi az előző

A lakás

filmje kissé melankolikus, kissé vicces hangvételét. Zach jól működő érzelmi kettőst alkot a visszafogottságában hitteles Kate Hudsonnal. Álmodozó férjként, aki sikertelenül jár castingokra, miközben a felesége tartja el őt és két gyermeküket, hirtelen minden a nyakába szakad harmincas éveinek közepén. Nincs munkája, az apjának kiújult rákbetegsége, ezért nem tudja tovább fedezni az unokák hithű zsidóvá nevelését a magániskolában, a feleségét az egyik kollégája himsoviniszta beszólásokkal zaklatja, az öccse pedig régóta őrzött sérelmekből és félelemből nem hajlandó kivenni a részét a bajokból. Zach figurája a felnőtté válás keserűes kálváriáját járja a Shins zenéjének, a Simple Songnak a dallamára, és mesehősök által benépesített képzeletében él. *A Bárcsak itt lennék* jó kis családi mozi a körülményekkel való megbékülésről. A *Homeland* Saulját alakító Mandy Patinkin karizmatikus apafigurájának haldoklásába vegyül némi érzélgősség, de mégsem hat erőltetettnek, mert legalább annyi humor, esendőség is kirajzolódik ebből a mindenki számára átélhető történetből.

Félix és Meira

24 nap

Brooklyn legmérgeesebb embere

Robin Williams tiszteletbeli zsidónak nevezte magát, gyakran viccelődött jiddis akcentussal. A ZsiFi idei válogatásába bekerült a tavaly tragikus körülmények között elhunyt színész egyik utolsó, a hazai mozikban is forgalmazott filmje. A *Brooklyn legmérgeesebb embere* akár

férjéhez. Meirának szűknek bizonyul québéci haszid családjának vallási dogmákba zárt mikrokozmosza. Félix érzelmi kiüresedése elől menekül, amikor a Meira szemérmes tekintetét keresi. A rendező a Meirát alakító Hadas Yron érzékeny, gyermeki szépségével és Martin Dubreuil

Williamsről is szólhatna: Henry Altman szerepében versenyfutásba kezd az idővel, amikor az orvosa közli vele, hogy mindössze másfél órája van hátra. A széthullott életű, ember-társaival nyers, amúgy hipochonder férfi halálosan komolyan veszi a téves diagnózist. Az élettel való számvetés örült hajszájában mindenkitől bocsánatot akar kérni, akit valaha megbántott. A dühkitörésekkel tűzdelt szkeccsfilm bizonytalanul egyensúlyoz az abszurd, a komédia, a keserű tragikómédia műfaja között.

Az utóbbi évek egyik legkülönösebb szerelmes története Maxime Giroux romantikus balladája, a *Félix és Meira*. A fiatal montreali szerzői filmes alkotása Kanada 2016-os Oscar-nevezettje, több mint harminc fesztiválon bemutatták, Torontóban elnyerte a legjobb kanadai film díját. A kisgyermekes ortodox zsidó nő, Meira és az apja halálát gyászoló Félix sorsát a magány találkoztatja. Szomszédok ugyan, de nem jöhetnek különbözőbb világokból: Félix felelősség és kötődések nélküli életet folytat, egy dolog foglalkoztatja csupán, a családi örökség felélése. Meira unatkozik a haszid zsidó közösségben, ahová tartozik. Félelemmel vegyes megszokás fűzi szigorú, érzéketlen

szomorú clown arcával operálva minimalista eszközökkel ábrázolja két kallódó ember egymásra találását. A téli táj melankóliája, a hosszú csendek, a félénk gesztusok, Wendy Rene, Leonard Cohen és Jonathan Ritchman zenéje illusztrálják a szereplők érzelmeit. A megszokott környezetben, kötelékben való maradás és az újrakezdés között feszülő dilemmák finom érzékeltetése teszi maradandó élménnyé Giroux filmjét.

Új utakat és formákat keresett a lenygel Zdenek Jirásky zenés dokudrámájában, az *Elfojtott hangban*, amely a nácik által meghurcolt zsidó zenészekről szól. A Karlovy Vary filmfesztiválon bemutatott film lebilincselő látványvilággal és rengeteg zenével meséli el az ember sötét oldala és a túlélésért folytatott harc történetét. A 30-as, 40-es években játszó *Elfojtott hang* az élet örömteli emlékeinek és a koncentrációs táborban átélt borzalmakban a kontrasztjára épít. A zene, mint központi szereplő a túlélés, a szenvedések és a közeledő haláltól való félelem mérseklésének eszközeként kap központi szerepet a filmben. A cseh származású, bécsi születésű Edith Kraus zongoraművész szerepében a komáromi Jókai Színház vezető színésznőjét, Bárdos Juditot láthatjuk. Kraus, miután túlélte a terezini koncentrációs tábor, Tel Avivban telepedett le és a School of Music professzoraként dolgozott tovább.

Az izraeli Arnon Goldfinger *A lakás* című dokumentumfilmje személyes indítatású történelmi kirakós játék a múlt elvarratlan szálairól. A rendező nagyszülei Tel-Avivban éltek egy Bauhaus stílusú épületben, miután az 1930-as években Németországból Palesztinába emigráltak. A család tagjai a nagymama halála után az elhagyott lakás kiürítése során olyan tárgyakra, fényképekre, levelekre, dokumentumokra bukkantak, melyek egy zavaros és ismeretlen múltból meséltek. A levelekből kibontakozik egy ellenséges határvonalakon átívelő barátság, amely Goldfinger nagyszüleit Leopold von Mildenstein náci SS tiszthez fűzték. Mildesntein járt is látogatóban a családnál Izraelben, barátságuk a háború után is megmaradt.

Szentgyörgyi Rita

Berkovits György

CKÓ, A FÉNYKÉPÉSZ

(Regényrészlet)

Miután fényképészegédünk feljelentette anyámat, apám frontról hazaküldött kényelmetlen képei miatt, hazaárulásért, azt kezdték suttozni a segéd fülébe, hogy megszerezhetné magának a műtermet, hiszen Barbara zsidó, nyilván zsidó. Érdeklődött a segéd a városházán meg a rendőrségen, és ott tájékoztatták, néhány nap múlva, hogy Barbara tényleg zsidó, gondosan utánanéztek, amit eddig, sajnos elmulasztottak, zsidó, ha csak anyai ágon is, tehát félig zsidó, bár evangélikusnak született, ahogy már az anyja, Emília is, ugyanakkor, a legújabb zsidótörvények szerint Barbara mégis zsidónak számít. Azonban a műtermet a segéd nem szerezhette meg, mivel az a nem-zsidó Menyhért nevén volt.

A rendőrség szemrevételezte a képeket, az üzletet bezáratta, apámat, Menyhértet büntetőszázadba tették, vádolva azzal, hogy ki akarta játszani a cenzúrát, hiába védekezett, hogy tulajdonképpen csak a haditudósító munkáját végezte. Barbarát, anyámat pedig meggyanúsították, mint afféle felforgató zsidót, hogy a képeket nyilvánosságra akarta hozni, ráadásul a zsidó anyja, a fotós Emília képeket megghamisító közreműködésével, egyszerűen ráfogták Emíliára. Tulajdonképpen hazaáruló zsidók mindketten, mondták rájuk, és vizsgálati fogságba helyezték őket. Azokban a napokban nyíltak meg a gettók, ahová a zsidókat zárták, és sokan irigyelték Barbarát és Emíliát, hogy nem a gettóba, hanem rendőrségi fogdába kerültek. Rám, mint úgymond negyedszidóra, nem vonatkoztak az elítélő, megbélyegző törvények, bár nekem fogalmam sem volt, mi az, hogy zsidó, kereszténynek születtem és nevelkedtem. Mindenesetre maradhattam a teljesen keresztény nagyapámmal, Gáspárral.

Egy zsúfolt fogdába zárták Barbarát és Emíliát. Barbara mintha a korábbi életét csak álmodta volna. A mellette lévő ágyban feküdt egy egész nap imádkozó parasztasszony, aki több disznót vágott le, mint

Fotó: Tóth Csilla

Berkovits György

amennyi engedélyezve volt háborús viszonyok között, úgymond nyerészkedett. Egy másik falusi nőt tiltott pálinkafőzés miatt csukták be. Több prostituált szünet nélkül, élénken, fennhangon egymással cserélte ki élményeit. Barbara elrémlően hallgatta őket, ilyen rettenetes, számára rettenetes dolgokról sosem hallott. És mikor észrevette, hogy egymással is szeretkeznek ezek a kurvák, tökéletesen kikészült. Félelmetesnek tűnt neki ez a világ. Könyörgött apjának, mindent tegyen meg, hogy innen kikerüljön, de Gáspár nagyapám hiába tett le óvadékot, megszigorodtak a törvények.

Másfél évre ítelték anyámat és nagymamámat. Fegyveres őr kísérte őket az állomásra. Anyám lehajtott a fejét, ne lásson senkit és semmit. Rettegett, nehogy találkozzon ismerőssel, nehogy megszólítsák. Utolsó páriának érezte magát, hiszen ő, mint a szép és csinos meg fennforgó, társaságbeli fiatalasszony, köztisztletnek örvendett a városban, tudniillik nem derült ki, mind mostanáig, hogy félzsídó, ráadásul evangélikus templomba járt. Úgy gondolta, élete megtört egyszer és mindenkorra.

A gyűjtőfogházban, amely Kőbányán volt, elszakították őket, anyámat, Barbarát és Emília nagymamámat egymástól. Barbarát meztelenre vetkőztették, fertőtlenítették, ócska, csíkos rabruhát adtak rá, és fatalpú bakancsba bújatták. Injekciót kapott, ne menstruáljon, arra a fogház nincs felkészülve. Egy magánzárkába csukták, majd, hetek múlva, áttették egy fiatal nő mellé. A cella bűdös volt, falai piszkosak, feliratokkal tele, amelyeket, mert ocsmány szavakból álltak, Barbara viszolygott elolvasni. Az apró, rácsos ablakon alig jött be fény, egyetlen meztelen villanykörte világította meg a két priccset meg a küblit. Állandóan sírógörcsrel küzdött Barbara. Cellatársa, a csalásért elítélt Irén kinevette. Barbara azonnal megutálta, ráadásul Irénnek be nem állt a szája.

Pár hét elteltével szokatlan zibongásra, számtalan lépés zajára ébredt Barbara. Mintha hirtelen valami vidámság és élénkség költözött volna a fogházba. Megtudta, politikai elítéltek érkeztek, igen fiatalok voltak. Rögtön megérezte, azok mások, valahogy mások, mint a többi rab. Lassan megismerte ezeket a nőket, akikre azt mondták, hogy kommunisták, szabadon mozoghattak, rájuk más szabályokat alkalmaztak, házi munkára osztották be őket, Barbaráék cellájába is bejöhettek. Általuk értesült Barbara a legfrissebb hírekről, eseményekről. Például, hogy az oroszok átlépték az országhatárt, és nyomulnak előre. Újságokat is szereztek, mindenről tudtak, mindenről volt véleményük. Értékeltek a politikai helyzetet, elmagyarázták, mit gondolnak a jövőről, mi lesz a háború után, hát természetesen kommunizmus köszönt majd be. Jól festettek, jól néztek ki, a többi fogollyal ellentétben öntudatosak voltak. Barbara irigyelni, csodálni kezdte őket, szeretett volna közéjük tartozni, a helyükben lenni. Arra gondolt, hogy tudatosan, saját elhatározásukból tették, amit tettek, és tudták, hogy az veszélyekkel jár, tudták, hogy börtönbe kerülhetnek, előre tudták és vállalták. De hát mit tudott ő? Legfőképpen az összetartásukat bámulta. Finom ételeket kaptak otthonról, lepézelve az öröket, sok jó módú úrilány akadt közöttük. Megosztottak mindent egymással, adtak Barbarának is.

Hamarosan megbarátkozott az egyikkel, egy fekete hajúval, bűbajos mosolyú, szép lánnyal, Orsolya-

val, aki elintézte, hogy Barbara is lehessen házi munkás, így ismét kapcsolatot találhatott Emiliával, bejárhatott Emília cellájába is. Barbara élete megváltozott, együtt takarított, együtt ürítette a küblit a kommunista lányokkal, közéjük tartozónak érezte magát. Azok meg úgy tettek, mintha tényleg így lenne. Orsolya módszeresen kifaggatta Barbarát, és Barbara lassanként elmesélte az életét, elmesélte azt is, miért került börtönbe. Orsolya megfellebbezhetetlenül kijelentette, a férjed a hibás, Barbara, felelőtlenül járt el azokkal a veszélyes képekkel, konspirálnia kellett volna. Barbara megkérdezte, mi az, hogy konspirálni? Orsolya elmagyarázta, majd kijelentette, jaj, de tudatlan vagy, hogy lehet így élni, új életet kell kezdened. Barbara megkérdezte, lehet egyáltalán új életet kezdeni? Persze, hogy lehet, először is el kell válnod a férjedtől, jelentette ki Orsolya. Hogy-hogy, én jól megvagyok a férjemmel, mondta Barbara, remélem még él, nem pusztult el a fronton. Orsolya határozottan leszögezte, hogy egy olyan férjtől, aki börtönbe juttatta a feleségét, mert ugye nem is kétséges, így van, attól el kell válni. Barbara felsóhajtott, és megkérdezte, akkor mi lesz a gyerekekkel? Orsolya kijelentette, a gyerekeknek is meg kell tudnia, milyen apja van. A gyerek imádja az apját, mondta Barbara. Orsolya felcsattant, hát nem érted, itt az alkalom, hogy a régi életedet eldobd, hogy tiszta lappal kezdjél a háborút követően. Írd meg a férjednek, hogy el akarsz tőle válni, jött ezzel Orsolya, és adott papírt, tollat meg tintát. Barbarának eszében sem volt elválni, nem írt semmilyen levelet. Emília elképedt, és figyelmzettette Barbarát, nehogy megírja a levelet. Másnap Orsolya azonnal a levélről érdeklődött, és dühösnek látszott, amiért Barbara nem írta meg. Ha megírtad a levelet, jelentkezz, mondta, és faképnél hagyta Barbarát. Nem is kereste meg többé, ha véletlenül, a sétánál összetalálkoztak, úgy tett, mintha nem ismerné. Hasonlóan viselkedett a többi politikai is Barbarával.

Megint magára maradt Barbara, és visszazuhan a reménytelenségbe. Valahogy akkor belé hasított egy addig ismeretlen érzés, hogy neki is így kellene élnie, így, ahogy ezek a kommunista lányok élnek. És hirtelen megírta a levelet a büntetőszázadban sínylődő Menyhértnek a frontra, hogy elválj; Emília előtt eltitkolva. A levelet, mielőtt elküldte volna, megmutatta Orsolyának, aki elégedetten, mosolyogva olvasta, sőt felolvasta a társainak, és ismét felkarolta Barbarát.

Tízéves lehettem, amikor anyám részleteket mesélt nekem valami visszatérő álmáról.

Anyu, te emlékszel az álmaidra, kérdeztem, hát én aztán nem, ha emlékszem is, elmondani nem tudom, az nekem magas, majd magyarázd el, hogyan lehet az álmokat felidézni.

Másfél évre
ítelték
anyámat
és nagy-
mamámat.

Azt álmodtam, figyelj, Ckó, mesélte anyám, hogy megérkeztem valami fegyveres őrral egy börtönbe, ujjlenyomatot vettek tőlem, rengeteg rácsos ajtón haladtunk át, hidak és őrtornyok között, mindenhol állig felfegyverzett foglárokat és farkaskutyákat láttam. Fogalmam sem volt, mi történik velem, rettenetesen féltem. Elvittek egy helyiségbe, ahol azt mondták, vetközzek le, ott női foglárók voltak. Levetkőztem, a ruháimat elvették, és adtak helyette csikos rabruhát. Aztán bevitték egy másik helyiségbe, lefényképeztek, előlről, hátulról, mindkét profilból. Akkor felvittek egy újabb folyosóra, ismét nyitlak és csukódtak a rácsos ajtók, ismét láttam az egyenruhás és fegyveres őroket meg a farkaskutyákat. Kinyitottak egy ajtót, azt mondták, lépjek be, én beléptem. Egy szűk kis helyiségben találtam magam, lehetett olyan másfél-szer kétféle méter, két deszkapriccs állt benne, azon matrac meg pokróc, a kis, magasán fekvő ablakon drótháló, a sarokban kübli. Hallottam, ráfordítják kétszer a kulcsot. Égett egy csupasz villanykörte, körülötte rács. Akkor úgy éreztem, valaminek vége van, azt hiszem, sírtam, úgy gondoltam, elkezdődik valami más, amitől rettenetesen féltem. Ennél a pontnál szerencsére néha meg szokott szakadni az álmom.

Hűha, anyu, kiáltottam fel, miért nem próbáltál megszökni, aki életrevaló, az megszökik, én megszöktem volna, mint Monte Christo grófja.

Mert nem olyan volt az álmom, Ckó, hogy megszöktem. Hanem ültem a priccs szélén, sírtam, vágogtak a fogaim, a hideg rázott. Bizonyos idő elteltével egyszer csak kitérült egy négyszög alakú nyílás a sötétbarna ajtóban, és betoltak egy tálat zöldessárga péppel, egy darab kenyérrel, meg egy kanalat, a tálban híg borsófőzelék volt, sótlan, nem ettem meg, nem éreztem éhséget. Egyre fáradtabb lettem, ledőltem a priccsre, de pár perc múlva dörömbölni kezdtek az ajtón, és azt kiabálták, nem szabad lefeküdni, te kurva, nappal van. Akkor felkeltem és tovább üldögéltem. Nemsokára ismét kinyílt az a négyszög alakú nyílás, megjelent benne egy arc, egy ősz hajú, igen kövér, öregedő nő, fején szürke bocskai sapka, és azt mondta, takarodó van, vegyem le a felsőruhát, és fekvődjek le, hát lefeküdtem és betakaróztam a büdös pokróccal. És elaludtam. Egyszer csak rugdosták az ajtót, erre riadtam fel álmomban, nagy zaj volt, bejött egy férfi foglár, azt mondta, öltözzön fel, én felöltöztem, álljon oda a falhoz, odaálltam, tegye fel a kezét, feltettem, és akkor végigtapogatta az egész testemet.

Juj, de izgalmas álmom, anyu, filmekben szoktak ilyenek történni, mondtam, és ha én átéltem volna egy ilyen történetet, ha csak álmomban is, büszke lennék.

Lehullott rólam a hús álmomban, csontsoványra fogytam, aztán néhány hét múlva rettenetesen meghíztam, képzeld, Ckó.

Szegény anyu, bizonyára a lehullott húsdarabjaid tértek vissza a testedre, egy álmomban ilyen lehetséges, juj, ha elmesélném az osztályban, mindenki összezecsinálná magát.

Eltöltött álmomban a kétségbeesés, Ckó, mert mit lehet csinálni egy talpalatnyi zárkában, ahol éjjel-nappal ég a villany, semmi mást, mint ülni, le-föl járkálni, töprengeni, begolyózni, begolyózni. Szerencsére hamarosan kaptam egy társat, akivel beszélhettem, egy Irén nevezetű nőt, akivel nem rokonszenveztem, mégis könyörögtem neki, mivel nem mertem egyedül aludni, hadd fekvődjek mellé, megengedte, hozzábújtam. De persze a foglárók ordítottak, hogy ilyen nincs, és csúnyákat mondtak rám, hát vissza kellett fekvődnöm a saját priccsre. Meg voltam győződve arról, számomra nincs kiút. Nem tudtam enni, nem tudtam nyelni álmomban. Fuldokoltam, ezzel teltek a napjaim. Bizony, Ckó, fuldokoltam. Kértem a foglárokat, hozzanak orvost, hogy nézze meg, mi akadt a torkomon, mert úgy éreztem, mindig a torkomon akadt valami. A foglárók kiröhögtek, és azt mondták, a börtön nem szanatórium, sem elmegyógyintézet.

Anyu, én azt álmodtam volna biztosan, hogy nekiugrok a foglároknak, nekik én, mondtam.

Ckó, hát arra gondoltam én is álmomban, hogy nekik megyek, de aztán letettem róla, pedig, ha megteszem, akkor, és érdekes, hogy erre is gondoltam abban az álmomban, szóval, ha megtámadom őket, akkor legalább ellenálló, illetve hős lehettem volna, mártír.

Mi az, hogy mártír, anyu, kérdeztem, nagyon hülye szó.

Vértanú, Ckó, olyan áldozat, akit nagyra tartanak. De hát én rettegtem abban az álmomban nemcsak az ellenállástól, hogy vértanú legyek, hanem mindentől, a sétától is rettegtem, mert a fatalpú bakancs három számmal is nagyobb volt a lábamnál, és már az első napon véresre törte a sarkamat, és minden egyes séta tovább sebesítette. És közben háború volt, képzeld, Ckó, álmomban háború. És mikor kiengedtek, egy ostromlott városban találtam magam, és egy lövedék csaknem levitte a fejemet.

Még ilyet, hát ez állati, mondtam, különleges anyu vagy anyu, ilyet más anyja nem álmodik. Na és tovább?

Nincs tovább, Ckó, ennyi volt, szerencsémre, az álmom. Ja igen, lovakkal fejeződött be, sok halott lóval, és ettem a lóhúst.

Fúj, lóhúst enni, fúj, anyu, de sajnálalak, hogy ilyet álmodtál, mondtam tízévesen, én ugyan nem ettem volna meg a lóhúst, de nem ám, még álmomban sem, az biztos.

Megszöktem volna, mint Monte Christo grófja.

„A KORMÁNY, 2,1 MILLIÁRD FORINT HOZZÁJÁRULÁST NYÚJT”

Novemberben az Európai Maccabi Konföderáció (European Maccabi Confederation – EMC) Magyarországnak ítélte az 2019-es Maccabi Európa Játékok megrendezésének jogát. A hír kapcsán Jusztin Ádámmal, a Maccabi Vívó és Atlétikai Club elnökével beszélgettünk.

– Élvonalbeli kosárlabda játékos voltál. Hogyan kerültél a Maccabi VAC közelébe majd élére?

– Jusztin Ádám: 1992-ben csatlakoztam a Maccabi VAC-hoz és 1993-ban már részt vettem a Maccabi játékokon. Ugyan nem a Maccabi VAC-nál játszottam napi szinten, hanem más csapatban, mivel abban az időben profi kosárlabda játékos voltam, de a Maccabi Világ Játékok és az Maccabi Európa Játékok idején mindig csatlakoztam a csapathoz. Az hogy a Maccabiba kerültem, az korábbi edzőmnek Mezei Katalinnak köszönhetem. Később elődöm, Horvát József, aki 12 évig volt az elnök kért fel, hogy legyek az utódja. 2010-ben Bécsben tartották a Maccabi európai kongresszusát, amin akkor vettem részt először, s az óta vagyok elnök.

– Mennyire volt borítékolható, hogy Budapest nyeri el a következő Maccabi Európa Játékok rendezési jogát? Az **Európai Maccabi Konföderáció** Budapesten tartotta kongresszusát és a **Vezetői Utánpótlás Fóruma** szintén itt értekezett, aminek a megszervezését a Maccabi VAC bonyolította le. Furcsa lett volna, ha itt jelentik be, hogy a rendezés jogát Bazel kapja, nem?

– Valóban, de azért nem lehettünk biztosak a sikerben. Ha mi ezt az eseményt rosszul csináljuk, ha nem jó a prezentációnk, akkor egyáltalán nem biztos, hogy nyerünk. Volt egy jól felépített koncepciónk, amit még 2010-ben találtuk ki. Már akkor szervezői szemmel is figyeltük a rákövetkező évben szervezett Bécsi Maccabi Európa Játékokat. Ott Bécsben már jeleztük, hogy van-

nak rendezési terveink, de 2015 túl korainak tűnt, nem volt reális addigra felkészülni. Így a Maccabi VAC szervezetének a megerősítését tűztük ki elsőként célul, s azt, hogy részt veszünk a játékokon 2013-ban és 2015-ben, és utána pályázunk a 2019-es játékok rendezési jogára. Az EMC kongresszus megszervezése adott volt mindenkinek, bárki jelentkezhetett. Nyilvánvaló volt, hogy az EMC kongresszus megszervezésével erősíteni tudjuk a saját pályázatunkat, ez is a felépített stratégia része volt.

– Minek tulajdonítod, hogy Magyarország nyerte meg a rendezés jogát?

– Van egy kiváló csapatunk, nagyon erős a támogatottságunk, amit a kormány oldaláról is sikerült megszerezni; ez nyilván anyagi és erkölcsi támogatás is. Támogat a zsidó hitközség is, valamint számos zsidó és nem zsidó szervezet.

– Hogy zajlott a nevezés? A kormánynak kellett megpályáznia a rendezés jogát?

– Nem, ezt a magyar Maccabi VAC pályázta meg. A kormány 2,1 milliárd forint hozzájárulást nyújt. Márpedig ha nincs a pályázatunk mögött megfelelő forrás, nyilván nem indultunk volna. Sokkal korábban, még a tárgyalások elején kijelentettük, hogy csak akkor pályázunk, ha már megvan a kormányhatározat a pénzügyi garanciáról. Ha nem így lett volna, akkor a levegőbe beszélünk.

– Van személyes kapcsolatotok a kormány részéről, aki a program terveket onnan menedzselni?

– Van, nagyon szoros a kapcsolatunk az

MTK Budapesttel. Ennek a csapatnak van egy erős zsidó kötődése. Deutsch Tamás elnökkel már 2010-ben elkezdtem beszélni a pályázatról, tehát ő volt ebben az első partner. S mivel neki jó kormányzati kapcsolatai voltak, ő volt az, aki a támogatási igényeinket próbálta menedzselni és igyekezett segíteni nekünk. Így volt ez akkor és így van a mai napig. Még valamit el szeretnék mondani a pályázattal kapcsolatban: elkezdtünk dolgozni egy kisebb csapattal, de van egy tárgabb csapat is. Ők azok, akik kifejezetten a kongresszuson és a prezentáción dolgoztak. A pályázat minden részének megvolt a saját felelőse, a munka nagyon összehangoltan zajlott. Azt gondolom a győzelem záloga az volt, hogy a döntéshozók látták, hogy szívből csináljuk, nagyon akarjuk, van jövőnk, van egy zsidó közösségünk, amit más aspektusból is meg lehet erősíteni. Nagyon fontos nekünk a vallási élet, a hagyomány, a kultúra és a visszaemlékezés a Holokausztra. De a legfontosabb a magyarországi zsidó sport hagyománya, kimagasló elődeink, akik számos magyar sportsikerhez járultak hozzá. Maga a sport, amin keresztül nyújtani tudunk valamit a zsidó és nem zsidó közösség számára, ami szerintem egy kikezdetetlen szempont és mindenki jól jár vele.

– Jobboldali körökben finoman fogalmazva nem egyértelműen pozitív a rendezvény fogadtatása.

– Természetesen, de reméljük javul a hozzáállásuk. A zsidó közösségen belül is vannak olyanok, akik szkeptikusak. Nyilván nincs olyan program, aminek ne lenné-

nek ellenzői, én ezt megértem. Mégis azt gondolom, hogy Magyarországon a zsidó és nem zsidó közösségek többsége támogatja ezt a munkát. Mi ezt felmértük, mert nem akartunk olyan vállalkozásba fogni, aminek nincs támogatottsága. A Maccabi Európa Játékok megrendezésének nagyon erős támogatottsága van a közösségen belül, legyen az egy kis civil szervezet, vagy a MAZSIHISZ: szerintem mindenki a közös sikert látja benne.

– A Maccabi VAC jelenleg sport szervezetként funkcionál, de nincs saját infrastruktúrája. A támogatásból ezt is lehetne fejleszteni, állandó létesítmények kiépítésébe fektetni.

– Úgy gondoltuk, a játékok megrendezése a legjobb alkalom arra, hogy felépüljön egy kulturális és sportközpont, ami később is helyet adhat számos programnak. Ez feltétlenül a távolabbi célok között szerepel. A játékok tíz napig tartanak, majd a résztve-

vők távoznak. Ez jelentős esemény, de még nagyobb súlyú az, ha valamilyen kézzel fogható eredmény is marad a játékok után, s ez komoly változást hozhat a zsidó közösség életében.

– A versenyeken kizárólag zsidók indulhatnak, ezért sokan támadják.

– Ez igaz, ez egy zsidó közösségi esemény, ez kétségtelen, de azért előtte van egy három és fél éves időszak, ami alatt számos különböző kulturális programot lehet szervezni, számos lehetőség van a nem zsidó közösség bevonására is.

– Lehet arról tudni valamit, hogy mely helyszínek, létesítmények adnak majd otthont a versenyeknek?

– Erről még nagyon korai beszélni. Ami biztos, hogy egy sport és kulturális központot szeretnénk létrehozni a zsidó közösség számára, ami még sohasem adatott meg a zsidó közösségnek korábban. Hogy ez hol lesz, milyen lesz, mekkora lesz erről még korai nyilatkozni, de biztos vagyok benne, hogy már jóval a játékok előtt elkészül, be tudjuk jártni és úgy fogunk nekimenni a játékoknak 2019-ben, hogy már működik.

Mika Klára

A KORRUPCIÓ ÁLDÁSAI

Szilágyi Júlia: *Álmatlan könyv*.
Korunk, Komp-Press, Kolozsvár, 2014

Kevés olyan könyv jelent meg az erdélyi magyar irodalomban – ha nem éppen Szilágyi Júlia könyve az egyetlen –, amelyik a románokhoz történő menekülésről szól az 1944-es Vészkorszakban. Erről a menekülésről valahogyan nem illett beszélni. Méghogy a románokhoz? Egy magyar? Na, ilyent ne tessék emlegetni Trianon óta! Merthogy ez kérem teljesen elképzelhetetlen. Hogy a románok humanusabbak voltak, mint a magyarok?! Ez kérem tiszta román propaganda. Mondanák.

És valóban, Ceausescu idején több olyan román könyv is megjelent, amelyben azt állították, hogy a román nép

sokkal humanusabb, mint a magyar, mert lámcsak Eichmannék, a magyar katonaság és rendfenntartó erők segítségével végrehajtott észak-erdélyi tisztogatásuk idején minden zsidót deportáltak, de a határ túloldalán, délen a románok tömegesen befogadták a zsidó menekülteket.

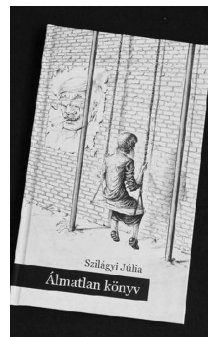
Aztán a román nemzeti kommunista diktatúra megszűnése után, az 1990-es években pontosítaniuk kellett a történészeknek ezt az egyoldalú képet, leírták a Jasi-i, bukaresti pogromokat, a transznisztriai deportálást, az országosan felállított zsidó gyűjtőtáborokat.

Ennek ellenére tagadhatatlan tény, hogy a doni összeomlás után a román vezérkar ráébredt az összeomlás lehetőségére és igyekeztek kihátrálni a néme-

tek öleléséből. Bizonyos ellenszolgálatások fejében, engedélyezték a zsidók Palesztinába történő átutazását, kivándorlását. Ceausescu ugyanezt a kártyát játszotta a nyolcvanas években, eladta a

zsidó kivándorlókat Izraelnek, a németeket Nyugat Németországnak, ezért Nyugaton jobb színben tüntette fel magát, mint Kádár János, aki még a diplomáciai kapcsolatot is megszüntette Izraellel. Ha jól belegondolunk, a románok 1944-es gyakorlata nem sokban különbözött a német nemzeti-szocialista elképzelésektől sem, amelyről többek közt Hans Habe is

írt az eviani konferencia kapcsán, vagyis, hogy zsidótalanítani akarták a térséget, és ha lehet, dupla anyagi hasznot húzni mindebből.

Szilágyi Júlia író és szerkesztő, egyetemi tanár, aki Kolozsváron él és évtizedek óta a nemzedékek baráti tanítómestere, eddigi briliáns esszéi és tanulmány kötetei után – *Johanthan Swift és a XX. Század, A helyszín hatalma, Mit olvas Hamlet herceg, Versenymű égő zongorára, Lehet-e esszét tanítani* stb. – ez utóbbi kötetében, lírai építkezésű regényes visszaemlékezésben ír éppen arról a bonyolult helyzetről, amikor az erdélyi zsidók közül néhányan Dél-Erdélyen keresztül menekültek a Vészkorszak idején.

A lírai szerkezet lehetővé teszi, hogy a belső, szubjektív időben, valóban úgy élhesse át az olvasó a külvilág brutalitását és a családi összetartást, a menekülés viszontagságait és a jótévedő segítőkészségét, ahogyan a gyerekkor őszinte, csodálkozó tekintetével élte meg az egykori menekült. Valóban életmentő volt, ahogyan átsegítették a román-magyar határon a vegyes házasságban élő ismerősök, rokonok. Viszont hozzá kell tenni azt is, hogy a túloldalon legtöbbször ellenszolgáltatást, ékszereket kért a határőr cserébe, és Bukarestben is bujkálniuk kellett, meg lefizetni a rendőrt, aki ezért szemet hunyt a menekülőknél.

A történet a régi balkáni bölcsességre emlékeztet, amelyről azt szokták mondani: a korrupció áldásai. Merthogy a korrupció életet is menthet. Sajnos az is történelmi tapasztalat, hogy azokban a diktatúrákban, ahol életveszélyeztető törvények vannak, a korrupció humánus gesztus.

„Jól látja. Heten vagyunk itt, uram, heten, és mind a heten élni akarunk. Egyszerre, mintegy vezényszóra, a dühös szavakat megadó mozdulatok követik: előbb a nagybátyám órája, karikagyűrűje kerül a hivatali asztalra, aztán az asszonyok mozdulnak kapkodva: kinek

mije van, nyaklánc, fülbevaló, köves gyűrű, karkötő és megint csak az örök hűséget ígérő karikagyűrűk.” (79)

A román területhez csatolt tordai hitsorsosnál sem kerültek könnyebb helyzetbe. A mikve gondnoka nem pénzt, de hitbéli tanúságtételt kért:

„De tartják maguk a szombatot? Böjtölnek hosszúnapkor? Érdemes magukat megmenteni? A mikve gondnoka kiabál, hadonászik és pattogó hangon kérdez. Anyám is kiabál, anyám is kérdez: – Maga azt hiszi, hogy jó zsidó? Ha sor kerül magukra is, és menekülni kell, menteni a gyerekeket, és így fogadják a hitsorsosok, mit fog szólni?” (81)

Gondolom, a kolozsvári rabbinak, aki Kasztner Rezsőtől pontosan tudhatta, hova fognak indulni a vonatok a téglagyári gettóból és otthagyni a közösséget, átlépte a román határt, feltehetően nem kellett bizonygatnia a mikve tulajdonosának, hogy ő bizony megtartja az ünnepeket. Persze, ezek a kérdések csak úgy felrémlenek az olvasóban, nem mintha ma valamilyen értékítélet húzódna meg mögöttük, hiszen mindenkinek jogában áll menekülni, az életét megmentenie. A menekülés kell, legyen az emberiség legalapvetőbb joga. Mindenkinek jogában áll elmenekülni az életét veszélyeztető körülmények, törvények, hatalmak elől.

Aztán, hogy hol fogadják be és hol nem? Az már más kérdés.

„Ezekben a forró napokban a bukaresti járókelők cipője beleragad az aszfaltba. Pedig sietni kell, menekülni kanyargó utcákon, kiürült tereken a modern negyedben lakó rokontól a másikkal, aki a főváros patinásan kopott régi negyedében lakik. Sietni kell és félni kell. Rendőrtől, katonától, légiriadótól, repülőktől, bombáktól. Igazoltatástól.” (97)

Amint kiderült, az egyik szomszéd jelentette fel őket, hogy a román nyelvet nem beszélő idegenek bujkálnak a bukaresti rokonnál, akinek aztán meg kellett alkudnia a Sziguranca rendőrtisztjével.

„A Sziguranca embere kilép a szoba ajtaján, nem mosolyog most már, komoly, tekintélyes és főleg elégedett. (...) Egyelőre megint megmenekültünk. (...) Úgy éreztem akkor, hogy mint az osztályban, ahol azt hittem, tudom, kik a jó gyerekek és kik a rosszak, kezdem már érteni, hogy amióta elkerültünk – elmenekültünk – otthonról, hány jó emberrel és hány rossz emberrel találkoztam. De nem voltam biztos, hogy milyen az az ember, aki szeretne jó lenni, de nem mer. Kitől fél az, akitől mások – mi is például – félnek?” (96-97)

A könyv valódi értéke, hogy a látszólag könnyed, gyerek szemmel újravetített képsorok leírása, felelevenítése mellett, Szilágyi Júlia, az esszéiből is oly jól ismert bravúros asszociatív készséggel megalkotott ellenpontozással egészíti ki a képeket. Az erdélyi- és világkultúrában otthonos szerző könnyed, mesteri ecsetvonásokkal rajzolja meg a felnőtt és gyerekkori élmények összecsengését. Mély lételméleti kérdések feszülnek egy-egy rövid staccato-ban. A háború utáni Kolozsvárra történő visszatérésük után sem szűnik meg az aggodalom.

„A hirtelen rám szakadt szabadságnak máris ára volt. Sötétedett. A Főter meghitt formái, a templom, a szobor, a komoly, régi házak vigyáznak rám vagy fenyegetnek? Idegen lettem nekik is?” (67)

Senki nem ígért a családnak könnyű álmot.

Tökéletesen szerkesztett, megrendítő lírai visszaemlékezéssel ajándékozott meg Szilágyi Júlia.

Ágoston Vilmos

SZOMBAT AZ INTERNETEN

Szijjártó Péter, Izrael kedvence | Európában a zsidóknak nincs jövője – mondja a brüsszeli főrabbi | Az állam Fritz Bauer ellen | A „kések intifádájának” áldozatai

www.szombat.org | facebook.com/szombat.folyoirat | dimag.hu/magazin/Szombat

ÉLET ÉS IRODALOM

IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

Kedvezményes
előfizetési díj
1 évre 18 000 Ft
Megrendelhető
a szerkesztőségben
(1089 Bp., Rezső tér 15.)
Telefon: 210-5149,
210-5159
Fax: 303-9241
e-mail: es@es.hu

AMI A CÍME.

Megjelenik minden pénteken!
Keresse az újságárusoknál
vagy fizessen elő!

 Schiller Autó Család

SCHILLER SZERVIZEK

ISO 9001:2009 szerint tanúsítva

**MÁRKASZERVIZEK ÉS TÍPUSTÓL FÜGGETLEN
SZERVIZSZOLGÁLTATÁSOK BUDAPESTEN, HAT HELYEN!**

- IV. ker. Külső Váci út 20.
- XIII. ker. Váci út 113.
- XIII. ker. Dráva u. 18-22.

- IV. ker. Fóti út 143.
- XIV. ker. M3 bevezető
- XV. ker. Szentmihályi út 142.

Több, mint 25 éves tapasztalat!

www.schiller.hu

KLEZMER-HANUKA-JÓTÉKONYSÁG!
MAZSIKE HANUKA PARTY 2015/5776!

MERT SEGÍTENI JÓ!

MINDEN ÉRDEKLŐDŐT SZERETETTEL VÁRUNK, 2015. DECEMBER 10. CSÜTÖRTÖK 19:00 ÓRÁTÓL A FRANKEL LEÓ ÚTI ZSINAGÓGÁBAN MEGTARTANDÓ KLEZMER-HANUKA-JÓTÉKONYSÁG! PARTYRA.

A KLEZMER DALLAMOK MELLETT ÁTADJUK A MAGYAR ZSIDÓ KULTÚRÁÉRT ÉS A VÁRHEGYI GYÖRGY DÍJAKAT. VERŐ TAMÁS RABBI SEGÍTSÉGÉVEL MEGGYÚJTJUK A HANUKA ÖTÖDIK LÁNGJÁT ÉS MINDENKIT MEGHÍVUNK EGY FINOM ÜNNEPI FÁNKRA. A BELÉPÉS DÍJTALAN, DE ADOMÁNYÁVAL HOZZÁJÁRULHAT A KÁRPÁTALJAI ZSIDÓ KÖZÖSSÉG MEGSEGÍTÉSÉHEZ. AJÁNLOTT ADOMÁNY 1500 FORINT – MERT SEGÍTENI JÓ!

KÖZREMŰKÖDNEK:

A LAUDER ISKOLA DIÁKJAIBÓL ÁLLÓ, TRADICIONÁLIS KLEZMER DALLAMOKAT JÁTSZÓ Z'MIRIM DIÁK KLEZMER ZENEKAR

A KITŰNŐ HUMORÚ ÉS VIRTUÓZ MUZSIKUSOKBÓL ÁLLÓ MINIMAL KLEZMER TRIO (OLASZORSZÁG-ROMÁNIA)

HELYSZÍN: FRANKEL LEÓ ÚTI ZSINAGÓGA
PONTOS CÍM: BUDAPEST II. KER., FRANKEL LEÓ ÚT 49.

HONLAP: WWW.MAZSIKE.HU
FACEBOOK: MAZSIKE/1988
E-MAIL: MAZSIKE@GMAIL.COM
TELEFONSZÁM: 311-6665

Judafest

A ZSIDÓ KULTÚRA ÜNNEPE

mazs
alapítvány

MOZAIK
ZSIDÓ KÖZÖSSÉGI HUB

Jaffe
ZSIDÓ CSALÁDSÉG
SZOLGÁLAT

Holokauszt
Túlélők
PROGRAMJA

Bálint
a hely, ami összekapcsol

JDC

Narancs
Liget
ADOMÁNYKÖZPONT

Kézenfekvő segítség

1 3 6 0 0 / 2 9

Adhat Vonal

Önnek egy hívás/SMS = 250 Ft
Közösségünknek kézzelfogható támogatás

mazs
alapítvány

Bálint Ház
a hely, ami összekapcsol

Holokauszt
Túlélők
PROGRAMJA

Judafest
A ZSIDÓ KULTÚRA ÜNNEPE

Jaffe
ZSIDÓ CSALÁDSÉG
SZOLGÁLAT

Narancs
Liget
ADOMÁNYKÖZPONT

MOZAIK
ZSIDÓ KÖZÖSSÉGI HUB

mazs.hu

balinthaz.hu

szarvastabor.hu

mazs.hu

judafest.hu

jaffe.hu

mellrakellen.hu

narancsliget.hu

mozaikhub.hu

nka